

ISSN 2591-2429

GEOUM

ŠTEVILKA 7

Revija študentov geografije Univerze v Mariboru
2022/2023

GEOum

Letnik 7, številka 7

December 2023

ISSN: 2591-2429

E-pošta: urednistvo.geoum@gmail.com

Naslov: Društvo študentov geografije Maribor, Koroška cesta 160, 2000 Maribor

Odgovorni urednik: Aljaž Žagavec

Uredniški odbor: Klemen Bedök, Urška Borko, Tamara Feher, Jernej Flis, Aleksandra Pepevnik, Aljaž Žagavec

Oblikovanje in računalniški prelom: Aljaž Žagavec

Avtorica logotipa: Laura Pintarič

Fotografija na naslovnici: Tamara Feher

Financer: Študentski svet Filozofske fakultete Univerze v Mariboru in Oddelek za geografijo Univerze v Mariboru

Revija je brezplačna

NAGOVORA.....	1
DOGODKI NA ODDELKU.....	2
EMRC23.....	2
LETNI KONGRES EGEA 2023	6
SLOVENSKI VIKEND #5.....	9
POTOPISI	13
ERASMUS+ USPOSABLJANJE NA PORTUGALSKEM	13
POTOVANJE V JORDANIJO: OD AMANA DO RDEČEGA MORJA	19
POTEP PO EVROPI 2023	26
RAZŠIRI SVOJA OBZORJA	34
VAROVANJE PRSTI S PERMAKULTURO	34
GEOGRAFSKI ORIS OBČINE LENDAVA	42
RABA TAL NA POHORJU	47
TURISTIČNI POTENCIAL OBČINE LJUTOMER.....	54
FOTOGRAFSKI NATEČAJ	63
VIRI IN LITERATURA.....	64

NAGOVORA

NAGOVOR ODGOVORNEGA UREDNIKA

Študenti geografije v Mariboru imamo spet razlog za veselje, saj smo vnovič uspešno izdali novo številko revije GEOum. V novi številki lahko bralke in bralci izveste, kaj novega se je v študijskem letu 2022/23 zgodilo na oddelku. V poglavju o potopisih se lahko skupaj z avtorji sprehodite po Portugalski, Jordaniji, Belgiji, Nizozemski, Nemčiji in Češki! Preberete si lahko tudi poljudno-strokovne članke, ki se dotikajo tematik o spremembi rabe tal na območju Pohorja ter regionalni oris dveh slovenskih občin, Ljutomera in Lendave. Izvedli pa boste tudi nekaj novega o Permakulturi in kako z novimi principi obvarovati kakovost prsti.

Želim vam prijetno branje GEOuma!

Slika 1: Aljaž Žagavec

NAGOVOR TUTORKE

Z novim študijskim letom 2022/ 2023 sem prevzela vlogo tutorke na oddelku za geografijo. Nasledila sem mesto Nejca Lovšina, ki je bil tutor pretekli dve leti. Že pri koncu prejšnjega študijskega leta sem deloma opravljala nekatere izmed tutorskih obveznosti, zato mi uvajanje za tutorko ni bilo težko. Z oktobrom sem uradno prevzela tutorsko mesto. Kljub majhnosti oddelka je le ta pester in poln nadobudnih študentov. Predvsem je bila moja naloga v oktobru seznaniti »bruce« s potekom študija na naši fakulteti in oddelku. Preteklo študijsko leto je znova potekalo v predavalnicah, ne le preko računalniškega zaslona. Čeprav smo se ponovno z »online« sistemom srečali v decembru in deloma med zimskim izpitnim obdobjem, se je bilo lepo vračati v predavalnice. Tekom leta smo z oddelkom izvedli dogodke, kjer smo se družili brez večjih varnostnih ukrepov. Seveda je največji izmed projektov gotovo izid šeste številke revije, ki je sestavljena iz člankov, ki so jih napisali študenti geografije in tudi ostali, ki mogoče niso del geografskega oddelka. Geografska revija je velika odgovornost, ki so jo študentje in uredniki revije letošnje leto ponovno opravili kot je potrebno, torej brezhibno. Ponovno se je pokazala povezanost geografskega oddelka v sodelovanju z drugimi oddelki Filozofske fakultete Maribor.

Slika 2: Hana Urankar

Ob branju nove številke revije GEOum vam želim obilo užitka in odkrivanja novih geografskih zanimivosti!

DOGODKI NA ODDELKU

EMRC23

V okviru vsakoletnega delovanja organizacije EGEA se praviloma organizirajo regionalni kongresi za vsako regijo in skupni letni kongres za celotno organizacijo. EGEA se trenutno še deli na 4 regije: Euromed, East, North & Baltic in West.

Euromediterranski regionalni kongres leta 2023 je potekal od 9. do 12. maja na hrvaškem otoku Murter. Večina kongresa je potekalo v istem kompleksu kjer je bila naša nastanitev ob zalivu Slanica.

1. Dan

Pot na kongres se je pričela ob zgodnjih jutranjih urah iz Miklavža saj sem moral že ob 4.30 biti v Ljubljani. Za prevoz do kongresa sem se dogovoril s prijatelji, ki študirajo geografijo na oddelku v Ljubljani, skupaj smo se odpeljali proti Zadru kjer se je ob 10.00 pričel voden ogled mesta. Ogled mesta je bila dodatna možnost za vse, ki so pravočasno prispeli na lokacijo. Organizatorji so za nas priskrbeli tudi kaj za pod zob, krofe z marmelado. Vreme je bilo sprva oblačno ampak se je kasneje izboljšalo. Sledilo je kosilo v menzi kjer sem lahko boljše spoznal nekatere nove znance. Ta kongres je bil prvi mednarodni EGEA dogodek katerega sem se udeležil, zaradi tega sem se sprva družil le z znanci iz Ljubljane vendar sem hitro spoznal tudi veliko ljudi iz drugih entitet. Spoznal sem, da veliko ljudi redno obiskuje kongrese in večina ljudi na kongresu je bilo že izkušenih glede kongresov.

Slika 1: Odhod iz Ljubljane ob 4.30 (Vir: Klemen Bedök, 2023).

Otvoritvena ceremonija je tradicionalno potekala na univerzi entitete organizatorke na univerzi v Zadru. Kongres sta organizirali entiteti EGEA Zagreb in EGEA Zadar. Po ceremoniji smo se glede z dogovorjenim transportnim sredstvom odpravili na Murter. Tisti, ki smo imeli avtomobile smo se peljali, ostali pa so imeli organiziran avtobus. Po prihodu na lokacijo kongresa smo se morali registrirati oziroma začasno oddati svoje

osebne dokumente. Tisti, ki niso s seboj prinesli lastnega kozarca za večkratno uporabo so ga lahko kupili na recepciji. Izvedli smo v kateri sobi bomo spali in kdo bodo naši sostanovalci v prihodnje 4 noči. Relativno toplo vreme smo izkoristili za kopanje, ki je bilo bolj prijetno za severnjake (Nemce, Nizozemce, Fince in Belgijce) vendar smo se skoraj vsi kopali, do te mere, da so morali prestaviti newbie area. To je dogodek za vse udeležence, ki so prvič na kongresu. Razložili so nam vse podrobnosti, kako kongres deluje in kako EGEA deluje. Odgovorili so na vsa naša vprašanja.

Večerja je bil prvi obrok, ki je bil pripravljen v kuhinji naše nastanitve in je bila odlična, v obliki bifeja. Skoraj vsi smo šli po repete. Sledila je večerna igra katere se nisem udeležil. Za zaključek prvega dne je bila zabava s temo dalmatinske noči. Priporočeno je bilo, da se oblečemo po dalmatinsko s poudarkom na modri in beli barvi, igrali so nekatere dalmatinske pesmi vendar je večino noči bila raznovrstna glasba. Pijača je bila na voljo v baru nastanitve in smo jo lahko kupili z alkoticketi. Sistem je deloval tako, da si na »recepciji« kupil alkoticket, ki je stal 10 ali 20 evrov in ta listič je bil vreden 10 ali 20 točk, ki so jih sproti črtali glede na to koliko katerih pijač si kupil. Na voljo so bile seveda tudi brezalkoholne pijače.

2. Dan

Po zajtrku smo se z avtobusi odpravili na ekskurzijo v okviru katere smo z ladjo obiskali Kornate. Izlet je bil sproščen, večina nas je bilo nenaspanih zaradi dolge noči na plesišču. Na žalost nismo videli delfinov. Med ekskurzijo smo imeli kosilo in po vrnitvi nekaj prostega časa.

Slika 2: Izlet na Kornate (Vir: Klemen Bedök, 2023)

Sledila je prva delavnica. Ob prijavi na kongres smo se morali prijaviti tudi na eno od ponujenih delavnic in spodobi se, da se vsi udeleženci kongresa tudi udeležijo svoje delavnice. Moja delavnica je bila na temo turizma in izvajala sta jo dva študenta iz Romunije. Delavnica ni bila pretirano znanstvena in večinoma smo se samo pogovarjali o temi in imeli predavanje.

Večerja je bila ponovno odlična sledil pa ji je dogodek katerega smo se mnogi udeleženci najbolj veselili, kulturni bazar. Na kulturnem bazarju smo se vse entitete združile glede na državo izvora in skupaj imeli mize kjer smo vsem ostalim udeležencem ponujali hrano, pijačo in slaščice iz naše države. Na voljo so bili razni piškoti, čokolade, bomboni, mesnine, sladke pijače, piva, likerji, žganja in veliko drugega. Organizatorji so skrbeli za dobro počutje s tem, da so vsem, ki so želeli v kozarce nalivali vodo. Za zaključek se je hrana in pijača pospravila in otvorilo se je plesišče in nekateri so ostali do poznih jutranjih ur.

Slika 3: Slovenska stojnica na kulturnem bazarju (Vir: Bedök, 2023)

3. Dan

Po zajtrku je sledila znanstvena ekskurzija. Vsak se je udeležil ene izmed treh ekskurzij katero smo lahko ob prijavi na kongres lahko izbrali. Jaz sem se udeležil ekskurzije v Šibenik v okviru katere smo si v spremstvu vodičke ogledali obalno mesto. Ogled je bil sproščen in zanimiv vendar ni bil zelo znanstven. Do lokacije in nazaj smo prišli z najetimi avtobusom in kosilo smo prevzeli ob zajtrku v obliki lunchboxa in ga pojedli v mestu.

Po vrnitvi na Murter je sledil drugi sklop delavnice kjer smo nadaljevali delo prejšnjega dne in ga povezovali z ekskurzijo. Nato smo imeli pol ure prostega časa kateremu je sledil trening. Vsebinsko treninga smo lahko tudi izbrali. Mesta pri treningih, ekskurzijah in delavnicah so bila omejena zaradi tega so le tisti, ki so se prvi prijavljali dobili željene izbire. Trening katerega sem se jaz udeležil je bil šivanje in je bil zelo amaterski. Po večerji smo spet imeli prosti čas do pričetka večerne zabave, ki je za temo imela balkansko noč. Celoten večer so vrteli večinoma balkanske pesmi kar je bilo po nekaj urah že nezanimivo za vse udeležence, ki niso bili iz Bosne, Srbije ali Hrvaške. Isto noč je bila ena izmed sob pripravljena kot TV soba kjer se je gledalo Eurovizijo. V tej sobi se je zbralo polno ljudi in prihod novih smo lahko slutili po tem, da je zmanjkalo signala.

Ko sem se zvečer vrnil v sobo in vklopil luč sem videl, da je na zakonski postelji kjer sem spal ležal velik pes. Kljub temu, da je v sobi bil cimer iz Ljubljane in še eno dekle zaradi teme nista opazila, da je z njima prišla v sobo tudi lastnikova psica, ki se je vsake toliko sprehajala okoli hišk v katerih smo bivali. Po smehu zaradi absurdnosti situacije nam jo je uspelo spraviti iz sobe.

4. Dan

Zajtrku je sledil ogled otoka katerega se nisem mogel udeležiti, ker se je delno prekrival z regionalnim sestankom predstavnikov entitet Euromed regije. Izvedeli smo, da nismo bili edina soba, ki je sinoči imela pasje obiskovalce. Na sestanku sem moral biti proxy za EGEA Valladolid, ki ni imel predstavnika na sestanku. Poročali smo dogajanje znotraj naših društev od zadnjega regionalnega sestanka. Imeli smo tudi poročilo regije v celoti. Kolegi iz Ljubljane so na tem sestanku tudi naznanili, da bomo EGEA Ljubljana in EGEA Maribor skupaj organizirali naslednji regionalni kongres. Te novice so se razveselili vsi navzoči. Na koncu smo še pozirali za uradne fotografije. Sledil je EGEA fair kjer so predstavili razne skupine znotraj organizacije EGEA, tega se je udeležilo zelo malo ljudi.

Slika 4: Regionalni sestanek (Vir: Bedök, 2023)

Po kosilu smo imeli še zaključni del delavnic kjer smo pripravljali plakate našega dela katere smo kasneje tudi predstavili. Sledili sta večerja in zaključna ceremonija kjer so imeli organizatorji govor in je bila potočena marsikatera solza. Za konec je bil na vrsti še tradicionalni BDC oziroma tekmovanje pitja piva. Geografi so se tekom dneva razdelili v

skupine, ki morajo imeti zadostno količino deklet in predstavnikov različnih držav, da lahko tekmujejo. Organizatorji so imeli vloge sodnikov in tekmovalci so lahko pili pivo ali brezalkoholno pijačo. Tekmovanje se je močno zavleklo in finale je povzročil kar nekaj drame.

5. Dan

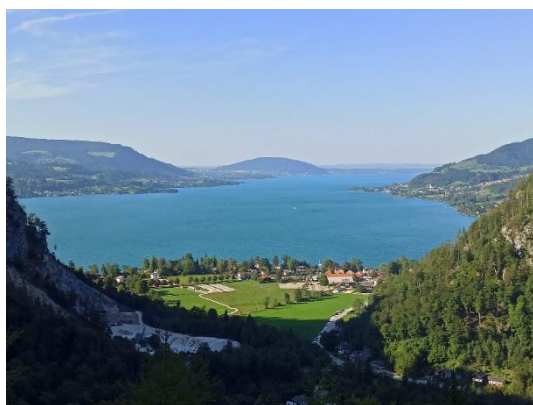
Na zadnji dan smo se takoj po zajtrku spakirali, se poslovili od vseh novih prijateljev in odpravili na pot do Ljubljane kjer me je čakal prevoz nazaj do Maribora. V teh štirih nočeh kongresa sem spal približno 20 ur, podobno ali manj je veljalo za skoraj vse udeležence kar je dober indikator tega kako fajn smo se imeli.

Skozi celoten kongres smo udeleženci komunicirali preko skupine na Whatsappu kamor so se objavljale vse smešne in pomembne stvari. Na kongresu je bil tudi gossip box kamor smo lahko anonimno oddali razne informacije in o njih brali v dokumentu, ki je bil vsaki dan objavljen na skupino, drame ni primanjkovalo.

Klemen Bedök
Geografija in zgodovina (2. letnik 2. stopnje)

LETNI KONGRES EGEA 2023

European Geography Association, znano pod kratico EGEA, je evropsko združenje študentov geografije in mladih raziskovalcev, ki obstaja že od leta 1987. EGEA sestavljajo članice (entities), ki jih je trenutno več kot 70, in imajo sedeže v mestih, kjer je mogoče študirati geografijo. Vsako članico ponavadi zastopata dve kontaktni osebi. Ena izmed številnih članic je tudi naša entiteta iz Maribora. Članice pripadajo eni od štirih regij EGEA, ki jih koordinirajo štiri regionalne skupine. Tako naša entiteta iz Maribora spada v regijo EuroMed. Celotno organizacijo EGEA upravlja odbor EGEA (Board of EGEA).

Slika 1: Pogled na Attersee (Vir: Flis, 2023).

Regionalne skupine in odbor EGEA pa so del Komiteja za organizacijo in strategijo (Organisation and Strategy Committee), kjer sodelujejo vsi organi združenja. Vključuje tudi ekipe za podporo (Supporting Roles), organizatorje kongresov in komisijo za finančni nadzor (Financial Control Commission). (Spletni vir 1) Letos sem se skupaj s Klemnom Bedökom udeležil letnega kongresa, ki je potekal v Eurocampu ob jezeru Attersee. Slednje velja za največje jezero v Avstriji, ki se v celoti nahaja znotraj države. Jezero, ki je ledeniškega nastanka, se razprostira na

površini 46,2 km² in je 14-krat večje od Bohinjskega jezera. Povprečna globina jezera znaša 85 m, na najgloblji točki pa se spusti kar 169 m globoko. (Spletni vir 2)

Letni kongres 2023 je potekal v Avstriji v kraju Weißenbach am Attersee od 4. do 9. septembra 2023. To je bil prvi mednarodni EGEA dogodek, katerega sem se udeležil. Na kongresu so potekale razne delavnice in ekskurzije. Ni manjkalo niti kopanje v malo več kot 22 stopinj toplem Attersee-ju. Ob večerih je bilo posrbljeno tudi za zabavo in

druženje. Poleg lepega vremena na kongresu moram pohvaliti tudi dobro časovno organizacijo in dodelan urnik.

Slika 3: Uživanje s kolegi ob Atterseeju (Vir: EGEA, 2023).

1. dan

Na pot sva krenila iz Miklavža na Dravskem polju v ponedeljek zjutraj. V Salzburgu sva pobrala še eno Finko, ki je prišla na kongres. Na ciljno destinacijo pa smo nato prispeli okoli poldneva. Po prihodu smo se na recepciji registrirali. Nato se je ob 14.00 začela otvoritvena ceremonija. Ob 16.30 je sledila aktivnost Newbie area, ki je bila namenjena za vse nove udeležence kongresa. Po formalnem delu in drugih

aktivnostih, ki so sledile, je zvečer bilo prirejeno druženje na temo evrovizije (Eurovision night).

2. dan

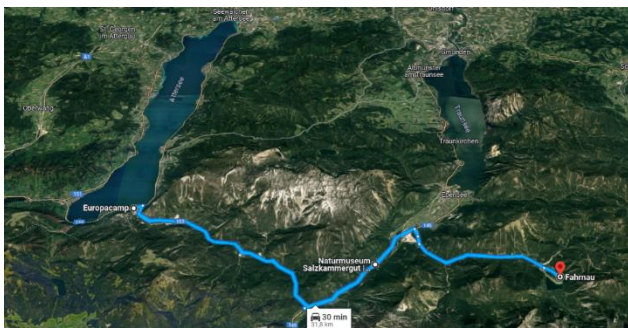
V torek zjutraj, po zajtrku, je cel dopoldan potekalo zasednje generalna skupščine, ki je najvišji organ odločanja v EGEA. Generalna skupščina (General Assembly), običajno zaseda med letnim kongresom. Na generalni skupščini so med vsemi točkami odobrili tudi nove entitete in razrešili nekativne. Na generalni skupščini so glasovali vsi predstavniki entitet. (Spletni vir 2) Entiteto Maribor je na glasovanju zastopal Klemen. Poleg omenjenega se na generalni skupščini razpravlja o različnih zadevah organizacije same in se glasuje o predlogih.

Na kongresu smo se udeležili tudi delavnic in ekskurzij. Sam sem se udeležil delavnice "Water is changing Europe", ki sta jo pripravila Job Stopar in Tabea Kottek. S pomočjo različnih metod smo spoznali kako je voda oblikovala pokrajino okoli jezera Attersee. Z zbiranjem zanimivih kamnitih vzorcev in njihovo identifikacijo smo skušali razumeti, kako so se oblikovale apneniške severne Alpe in reliefne oblike okoli nas. Vse delavnice so potekale v več dnevih: v torek, četrtek in petek. Zaključile pa so se z predstavitvijo ugotovitev v obliki predstavitvenih stojnic. Konec dneva je sledil eden najboljših dogodkov kongresa. Vsaka država se je predstavila s svojo tradicionalno pijačo in jedajo. Mariborčani in Ljubljančani smo predstavili svojo stojnico z tradicionalnimi izdelki iz Slovenije. Nato pa smo se v vlogi poskuševalcev in raziskovalcev po ostalih stojnicah

Slika 3: Druženje na cultural fair z novimi kolegi (Vir: EGEA, 2023).

podali še sami. Stojnice so imeli Norvežani, Finci, Belgijci, Romuni, Poljaki, Nemci, Avstrijci, Čehi, Nizozemci, Hrvati, Madžari, Švicarji, Ukrajinci, Srbi, Turki, Francozi idr. Ponudba hrane in pijače je bila zares ogromna, nekateri pa so bili oblečeni celo v narodnih nošah. Tako sem imel izvrstno priložnost, da brezplačno preiskusim tradicionalno hrano in pijačo številnih evropskih držav, vključno s Turčijo.

Slika 4: Pot do naravoslovnega muzeja Salzammergut in jezera Ofensee (Vir: Google maps, 2023).

ki nam je predstavil zgodovino in geografijo regije Salzammergut. Sledil je voden ogled impresivne in bogate zbirke razstavljenih eksponatov živali iz vsega sveta vključno z značilnimi vrstami iz tega področja. Po ogledu muzeja smo se odpravili proti manjšemu jezeru Ofensee. Moram priznati, da so me dogodki pretekle noči precej utrudili, zato mi je počitek ob jezeru izjemno koristil. Tisti, ki so imeli dovolj energije, so se lahko zvečer udeležili zabave Water night.

Slika 5: Predstavitev naše delavnice "Water is changing Europe" (Vir: Flis, 2023).

4. dan

V četrtek po zajtrku je ponovno zasedala generalna skupščina. Po kosilu pa so sledili Regionalni sestanki. Z delavnicami smo nadaljevali ob 16.30. Po večerji pa je sledila zabava v slogu 90-ih.

5. dan

V petek smo v okviru delavnic pripravljali vse potrebno za predstavitev znanstvenega dela. V okviru naše delavnice smo pripravili geološko karto z kamninami iz terena. Na geološko karto smo prilepili vzorce peska, apnenčastega proda in drugih kamnin, ki smo jih pred tem nabrali na terenu. Izdelali pa smo tudi grafikone, ki so ponazarjali rezultate testiranja vode v jezeru Attersee, potoku Weissenbach in tamkajšnjem vodovodu. Sledila je predstavitev delavnic oz. t. i. "Scientific closing". Vsaka ekipa je predstavila svojo

tematiko, izdelke in ugotovitve. Moram priznati, da so bili končni rezultati delavnic zelo produktivni in poučni.

Slika 6: Zadnja slika pred odhodom proti Sloveniji (Vir: Asistenca, 2023).

6. dan

Sobota je bila čas za slovo od kongresa in vseh tistih, s katerimi smo preživel ta prečudovit teden. Ko smo se skupaj odpravljali proti domu ni šlo brez težav. Nekaj kilometrov južno od kraja Bad Goisern, po katerem so dobili ime pohodni čevlji "gojzerji", smo obtičali na postajališču zaradi okvare avta. Na pomoč nam je priskočil kolega iz Gradca,

ki sem ga spoznal na kongresu. Med dolgim čakanjem na asistenco, nas je s svojim avtom popeljal v Bad Ischl. Izkoristili smo priložnost in si ogledali to majhno prekrasno mesto ob reki Traum v južnem delu Gornje Avstrije. Kraj je med drugim znan predvsem po svoji poletni rezidenci avstro-ogrskega cesarja Franca Jožefa in tradicionalni slaščičarni Zauner. Za konec smo se odpravili še do znamenitega Hallstättersee-ja. Po prihodu asistence v večernih urah pa smo se odpravili nazaj proti Sloveniji.

Za konec lahko dodam, da sem na kongresu preživel nepozaben teden ter spoznal precej novih ljudi iz različnih delov Evrope. Letni kongres bi označil kot prijetno izkušnjo, ki jo priporočam tudi drugim.

Jernej Flis

Absolvent, geografija in zgodovina (podiplomski študij)

SLOVENSKI VIKEND #5

V začetku poletnega semestra smo se trije študentje iz Egea Maribor skupaj s študenti iz Ljubljane in Kopra udeležili 5. slovenskega vikenda. Ta dogodek je bil zame še posebej poseben, saj sem bila tudi del organizacijske ekipe. Naša prvotna lokacija je bila Skavtski okoljski center Kočevje, vendar pa so se naši načrti hitro spremenili.

Slika 1: Organizatorji 5. slovenskega vikenda (Vir: Tara Jakopič Stojc, 2023).

Slika 2: Študentje iz Egea Maribor (Vir: Tara Jakopič Stojc, 2023).

Po treh urah vožnje iz Maribora v Kočevje smo prispeli do gozdne ceste, kjer smo se dobili s predstavnico skavtov, ki naj bi nas pospremila do koč. Naša pričakovanja so bila visoka, vendar pa smo kmalu ugotovili, da dostop do lokacije ni bil mogoč. Cesta z naše strani je bila popolnoma zaledenela, medtem ko je bil dostop z druge strani onemogočen zaradi podrtega drevesa. Kljub temu smo se odločili, da bomo poiskali novo nastanitev. V veliko pomoč nam je bila predstavnica skavtov, ki je imela kontakte od veliko drugih domov. Po nekaj urah iskanja smo našli novo lokacijo: župnijski dom Podkum v občini Zagorje ob Savi. Ker so se naši načrti precej spremenili, smo prvi večer samo skuhali večerjo in se sproščeno družili.

Slika 3: Večerja (Vir: Taja Ivanc, 2023).

Naslednje jutro smo imeli skupen sestanek glede možnosti prihodnjih sodelovanj med Egea Maribor in Egea Ljubljana. Dobili smo idejo, da bi skupaj organizirali EMRC kongres naslednje leto, kar trenutno tudi soorganiziramo. Kongres bo potekal aprila 2024, pri organizaciji smo zraven 3 študentje geografije iz Maribora, vsi smo koordinatorji različnih skupin (ekipa za medije in znanstvena ekipa). Nato smo se odpravili raziskovat Podkum in njegovo okolico. Obiskali smo Jelovo pri Radečah in si ogledali največjo zbirko vrtnih palčkov v Sloveniji. Nadaljevali smo do lokacije Svinjska rt, kjer smo občudovali prelep pogled na Zidani Most z okolico, ter si ogledali ruševine gradu Svibno. Popoldne

smo preživali v Podkumu, kjer smo imeli kosilo in se sprehodili skozi kraj. Zvečer smo se pomerili v kvizu na temo Slovenije, ob čemer smo se pogreli s kuhančkom. Večer smo zaključili z druženjem, ob katerem ni manjkalo niti plesa niti petja.

Slika 4: Zbirko vrtnih palčkov na Jelovem pri Radečah (Vir: Urška Borko, 2023).

Slika 5: Pogled iz Svinjskega rta (Vir: Urška Borko, 2023).

Slika 6: Udeleženci na ruševinah gradu Svibno (Vir: Ajda Miklavčič, 2023).

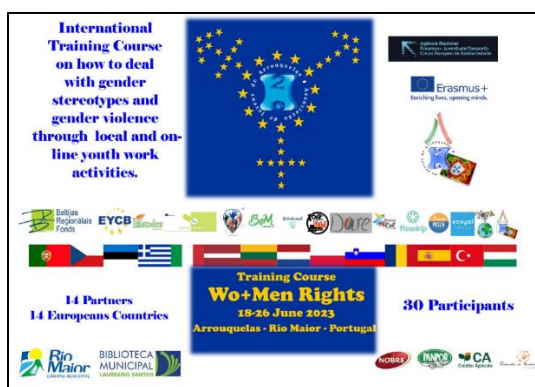
Slika 7: Večerna zabava s kvizom (Vir: Klemen Baronik, 2023).

Zadnji dan, v nedeljo, smo se zjutraj zbudili, pospravili vse svoje stvari in se okoli poldneva napotili nazaj proti Mariboru. Ta vikend je bil poln nepričakovanih dogodkov, vendar pa smo se kljub temu odlično zabavali in navezali nove stike. Prepričana sem, da bo sodelovanje med študenti geografije iz celotne Slovenije še naprej uspešno, saj smo se med vikendom povezali in načrtovali prihodnje skupne projekte.

Urška Borko,
Geografija in Poučevanje angleščine (1. letnik 2. stopnje)

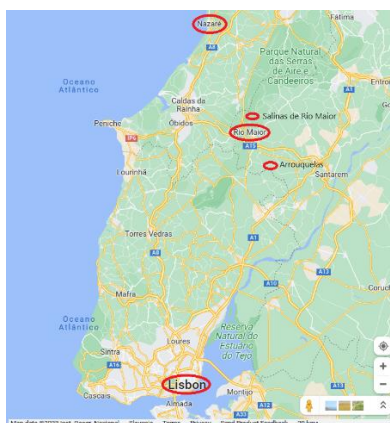
ERASMUS+ USPOSABLJANJE NA PORTUGALSKEM

Junija sem se skupaj s prijateljico Lucijo udeležila tečaja usposabljanja za delavce z mladimi (Training Course for Youth Workers), ki ga je gostila organizacija H2O – Associação de Jovens de Arrouquelas v mestu Rio Maior na Portugalskem. "H2O" je mladinska organizacija s sedežem v Arrouquelasu, vasi v občini Rio Maior. Kot združenje se osredotočajo na podporo interesov in dobrega počutja mladih v lokalni skupnosti. Sodelujejo pri različnih evropskih projektih in dogodkih, katerih cilj je spodbujati osebni razvoj, družbeno udejstvovanje in vključevanje mladih posameznikov v skupnost. Z Lucijo sva zastopali slovensko organizacijo Panotrip s sedežem na Goričkem, ki ima cilj motivirati mlade, da razvijajo podjetniška znanja, razvijajo nova znanja, spoznavajo nove ljudi in razvijajo nove socialne kompetence kot posamezniki. Usposabljanje na Portugalskem je bilo naslovljeno "Wo+Men Rights" in je trajalo 7 dni. Udeležilo se ga je 30 udeležencev iz kar 14 držav.

Slika 1: Javna objava (Vir: H2O, 2023).

V času usposabljanja smo obiskali več različnih manj znanih lokacij na Portugalskem. Večino časa smo preživeli v mestu Rio Maior, kjer smo tudi izvajali delavnice. V soboto smo delavnice izvedli v vasi Arrouquelas, kjer je sedež gostujoče organizacije. V nedeljo smo se odpravili na celodnevni izlet v obalno mesto Nazaré. Zadnji dan, na dan odhoda, pa smo samostojno obiskali še Lizbono, ki pa je seveda eno najbolj znanih mest na Portugalskem.

Slika 2: Lokacije obiskanih krajev, označene z rdečim krogom (Vir: Urška Borko po Google Maps, 2023).

Prvi dan usposabljanja sva z Lucijo po celodnevnem potovanju v večernih urah prispeli v Rio Maior. Udeleženci usposabljanja smo bili nastanjeni na dveh lokacijah, delavnice pa smo imeli v mestni knjižnici, od ponedeljka do petka dopoldne in popoldne. Ker se gostujoča organizacija zavzema za razvoj lokalne skupnosti, smo imeli obroke v različnih restavracijah po mestu. Rio Maior je očarljivo mesto v okrožju Santarém v osrednjem delu Portugalske, približno 75 kilometrov severovzhodno od Lizbone. Znano je po svojih naravnih lepotah, zgodovinski dediščini in živahni lokalni kulturi. Čeprav je od Atlantske obale oddaljeno okoli 30 minut vožnje, ima mesto tipično "morsko" vzdušje.

Drugi večer smo v manjšem baru v Rio Maior izvedli medkulturni večer, kjer smo udeleženci iz vseh držav predstavili svoje značilne jedi. Predstavniki gostujoče organizacije, Alexandre Jacinto, je skuhal njihovo tradicionalno paella, ki je bila izvrstna. Na koncu je vsaka država predstavila tudi pesem v svojem jeziku in značilen ples za to vrsto glasbe. Z Lucijo sva ostalim udeležencem predstavili polko.

Slika 3: Medkulturni večer (Vir: H2O, 2023).

Slika 4: Paella (Vir: H2O, 2023).

Nedaleč vstran se nahaja manjše mesto Salinas, ki je znano po solinah, kjer lokalno prebivalstvo tradicionalno prideluje sol. Salinas leži v bližini obale in omogoča enostaven dostop do Atlantskega oceana. Obiskovalci lahko raziskujejo soline, spoznavajo postopek pridobivanja soli in kupijo spominke. Eno popoldne po delavnicah smo se z manjšo skupino udeležencev odpravili od mesta Rio Maior do solin. Po eni uri hoje smo bili že precej izmučeni, vendar pot poteka ob lokalnih cestah in ponuja prijetno priložnost za občudovanje okoliškega podeželja in obalne pokrajine. Ko smo prišli do solin, smo bili presenečeni, kako ogromne so le-te. Tudi sončna svetloba jim je delala uslugo, saj je bil pogled prečudovit.

Slika 5: Salinas (Vir: Urška Borko, 2023).

V soboto smo se z avtobusom odpeljali v Arroquelas, majhno vas v občini Rio Maior, kjer ima organizacija H2O svoj sedež. Vasica je znana po svojem podeželskem čaru in mirnem vzdušju. Dopoldne in popoldne smo spet imeli delavnice, v hiši, kjer prebivajo njihovi prostovoljci iz Evropske unije in drugih držav, kot sta Turčija in Gruzija, ter njihov kuža Staky. Za kosilo nam je Alexandre na žaru spekel ribe. V prostem času smo samostojno raziskovali vasico. Z Lucijo sva se z nekaterimi udeleženci in prostovoljci odpravili na bližnji hrib, kjer imajo postavljen hollywoodski napis Arroquelas, čisto na vrhu pa so prostovoljci iz H2O postavili opazovalni stolp, kjer vsako poletje stražijo za požari. Povedali so nama, da so prejšnje leto tako preprečili razširitev več kot 300 požarov, saj iz zraka lažje opazijo zametke požara in jih tako pravočasno pogasijo.

Slika 6: Delavnice v Arroquelasu (Vir: H2O, 2023).

Slika 7: Hollywoodski napis Arrouquelas (Vir: Urška Borko, 2023).

V nedeljo smo se odpravili na izlet v obalno mesto Nazaré, znano po čudovitih plažah, bogati ribiški dediščini in živahni lokalni kulturi. Najbolj slovi po čudovitih peščenih plažah in deskanju, saj se tam pojavljajo največji valovi na svetu, ki lahko v glavni sezoni dosežejo višino do 30 m, k čemur prispevajo edinstvene geografske značilnosti obale. Zaradi podvodnega kanjona Nazaré se valovi združujejo in povečujejo, lokalni vetrovi pa prispevajo k njihovi velikosti in strmini. Imeli smo srečo, da smo Nazaré obiskali izven sezone največjih valov. Tako smo imeli možnost kopanja v Atlantskem oceanu, kar smo seveda vsi izkoristili. Prav tako smo se nekateri namesto celodnevne poležavanja na peščeni plaži Praia do Norte odločili za pohod na znamenito sosese Sitio s panoramskim razgledom na vrhu klifa. Domnevno naj bi na vrh vozila gondola, za katero smo ugotovili, da že nekaj časa ne obratuje, zato smo se na klif odpravili peš. Po uri hoje po majhnih uličicah, spolzkih stopnicah in s čudovitim razgledom smo končno prispeli na vrh. Tam najdemo cerkev, restavracije ter ogromno stojnic s spominki. Nato smo se napotili še naprej do konca klifa, kjer se nahaja svetilnik Farol da Nazaré. Ker je pihal zelo močan veter, se tam nismo dolgo zadrževali. Ko smo se po parih urah hoje vrnili na plažo, smo izvedeli, da se bomo pred odhodom v Rio Maior z avtobusom odpeljali na Sitio. Vendar pa se z avtobusom ni možno peljati do svetilnika, zato nam ni bilo žal, da smo se kljub neznosnemu vetru odpravili tja, saj je tudi to neke vrste nova posebna izkušnja.

Slika 8: Pogled na Sitio in Farol da Nazaré (skrajno levo) iz Praia do Norte (Vir: Urška Borko, 2023).

Slika 9: Skupinska fotografija na Sitiú s pogledom na Nazaré in Praio de Norte (Vir: Alexandre Jacinto, 2023).

Zadnji dan smo se z novimi prijateljicami iz Italije in Grčije odločile, da si bomo pred odhodom na letališče ogledale še Lizbono, čeprav smo jo v preteklosti vse že obiskale. Ogledale smo si Mundo Fantástico da Sardinha Portuguesa, ki je unikatna trgovina s konzervami sardin, saj je opremljena v stilu vrtiljaka. Naša naslednja postaja je bila dvigalo Santa Justa, ki je ikonično dvigalo iz kovanega železa in se nahaja v soseski Baixa v Lizboni. Dvigalo povezuje nižje ulice v četrti Baixa z višje ležečim trgom Carmo, vendar je vrsta za čakanje zelo dolga. Zato smo na internetu poiskale hitrejšo in tudi cenejšo pot, saj v bližini dvigala najdemo stopnice, za katere večina turistov ne ve. Ko smo prišle na zgornje nadstropje dvigala, smo zagledale osupljiv razgled na Lizbono, zraven pa se nahaja tudi katoliški samostan Carmo v gotskem slogu. Nato smo se napotile še do zmagoslavnega loka Arco da Rua Augusta, ki je pomembna znamenitost in služi kot vrata med središčem mesta in Trgom trgovanja (Praça do Comércio). Ena izmed znamenitosti Lizbone so tudi metroji, katerih smo ob svojem raziskovanju srečale ogromno, vendar se same z njimi nismo peljale. Za konec smo se ustavile še v slavni Casa Portuguesa do Pastel de Bacalhau, kjer smo si še zadnjič privoščile pastéis de bacalhau, ocvrto tradicionalno portugalsko jed iz bakalarja, tj. soljene trske. Po okusnem obroku smo se skupaj odpravile na letališče, kjer smo se s solzami v očeh poslovile.

Slika 11: Zadnja skupna fotografija (Vir: Lucija Kadiš, 2023).

Na splošno sem z Erasmus+ usposabljanjem zelo zadovoljna. Med usposabljanjem smo preko različnih aktivnosti, diskusij, zgodb, iger vlog in še česa spoznali terminologijo in dokumentacijo na temo človeških pravic na podlagi spola in opredelili ravni nasilja. Vse to mi bo omogočilo ozaveščanje mojih (bodočih) učencev o nasilju na podlagi spola in vključevanje pridobljenega znanja (teoretičnega in praktičnega) v moje delo z mladimi. Pogosto smo delali v skupinah, zato sem vadila svoje veščine skupinskega dela, sodelovala v razpravah, postavljala vprašanja, spoznavala nove ljudi, poslušala njihove misli in ideje ter delila svoje. Imela sem priložnost delati z ljudmi iz drugih držav in kultur, kar mi je omogočilo vpogled v raznolike interpretacije različnih situacij, povezanih z nasiljem na podlagi spola, predsodki, stereotipi in družbenimi normami. To je pripomoglo k temu, da lažje toleriram mnenja drugih ljudi in jih vidim z drugačnega zornega kota, s tem pa bolje razumem dejanja posameznikov in družbe kot celote. Med celotnim usposabljanjem smo bili spodbujeni, da sproti vrednotimo svoje znanje in izkušnje. To je prispevalo k moji samorefleksiji, spodbudilo me je k razmišljanju o mojih željah in ciljih ter o znanju o tej temi, ki ga imam do zdaj in ki ga še želim pridobiti.

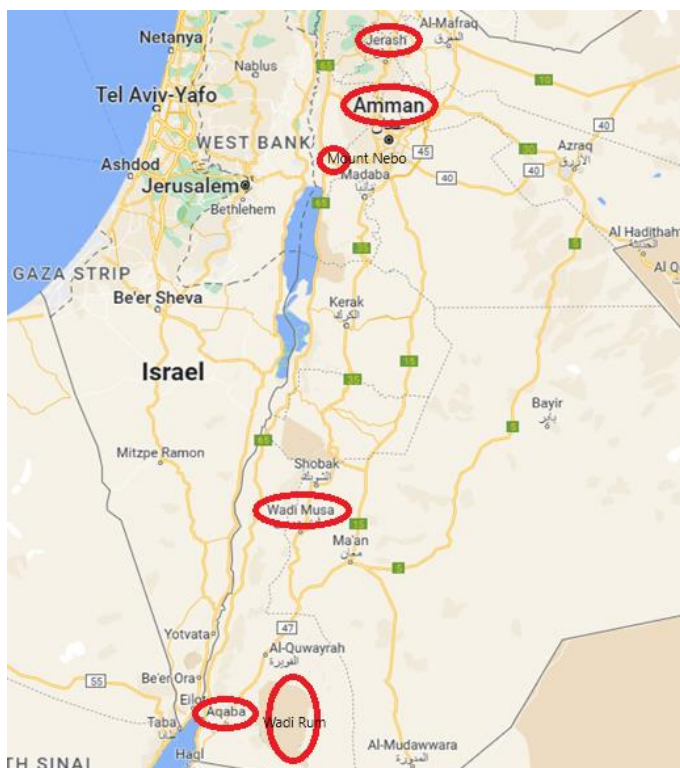
Slika 13: Zadnji dan delavnic v Rio Maior (Vir: H2O, 2023).

To je bilo moje prvo Erasmus+ usposabljanje, zato nisem povsem vedela, kaj naj pričakujem. Vendar je v vseh pogledih preseгло moja pričakovanja, saj je bilo poučno in zabavno, pridobila sem ogromno novih izkušenj in spoznala veliko novih prijateljev. Verjamem, da mi bo vse to pomagalo pri moji profesionalni poti kot učiteljica geografije in angleščine. Izjemno sem hvaležna za možnost udeležbe na tem tečaju usposabljanja in upam, da se jih bom v prihodnosti lahko udeležila še več.

Urška Borko,
Geografija in Poučevanje angleščine (1. letnik 2. stopnje)

POTOVANJE V JORDANIJO: OD AMANA DO RDEČEGA MORJA

Potovanje se je začelo zgodaj zjutraj 3. novembra 2022, ko sva se s prijateljem Janom vkrcala na letalo v Benetkah. Zame je bil to prvi izlet v države Bližnjega vzhoda zato se bil vznemirjen in rahlo prestrašen. V Jordanijo sva prispela ob 8. zvečer, pristala pa sva 50 km iz centra Amana. Sledila je vožnja s taksijem, do hostla, ki sva ga predhodno rezervirala. Nastanjena sva bila cca. 15 min od centra Amana in imela sva čudovit razgled na amfiteater in osvetljeno mesto. Sledil je kratek ogled mesta, saj sva bila zvečer od leta že zelo utrujena. Po končanem ogledu sva si privoščila bogato večerjo. Poskusila sva 5 različnih jedi, in sicer sveže pripravljene falafle, mleto goveje meso z rižem, piščanca z jajcem, solato, humus in krompirček, zraven pa seveda njihov tipičen kruh, ki je spominjal na lepinjo.

Slika 1: Lokacije potovanja, označene z rdečim krogom (Vir: Pustinek po Google Maps, 2023).

Slika 2: Razgled iz hostla (Vir: Pustinek, 2022).

Slika 3: Večerja (Vir: Pustinek, 2022).

Drugi dan sva začela s hitrim zajtrkom in kratkim 30-minutnim sprehodom od hostla do vhoda v Amansko citadelo. Ogledala sva si rimski amfiteater, Herkulov tempelj, arheološki muzej, Bizantinsko cerkev, Qasr al-Abd in Palačo Omajadov. Za tem sva se odpravila nazaj v center mesta, kjer sva si ogledala največjo mošejo v Amanu, mošejo kralja Abdulaha 1. Nato sva se s taksijem odpravila do popularne turistične postojanke Rainbow street, kjer sva kupila malico in pivo, katerega pa je zelo težko dobiti, saj je tam uživanje alkohola v javnosti prepovedano. Vrnila sva se v hostel, kjer sva povečerjala in se nato odpravila v mesto, kjer sva preživela preostanek večera.

Slika 4: Zajtrk (Vir: Pustinek, 2022).

Slika 5: Palača Omajadov (Vir: Pustinek, 2022).

Slika 6: Herkulov tempelj (Vir: Pustinek, 2022).

Tretji dan sva si zjutraj najela avto za naslednjih 5 dni. Odpravila sva se v mesto Jeraš, ki se nahaja približno 50 km severneje od Amana. Sledil je celodnevni ogled starega rimskega mesta Gerasa. Pogledala sva si zanimivosti, kot so Hadrijanov slavolok, Jupitrov tempelj, Nimfej, Južno gledališče, Artemidin tempelj, Ovalni forum, Hipodrom, Kolonadno ulico in še marsikaj. Po končanem ogledu je sledila štiriurna vožnja do mesta Wadi Musa. Nastanjena sva bila v hotelu v bližini Petre, kjer sva pojedla večerjo in ob kajenju šiške preživela prijeten večer.

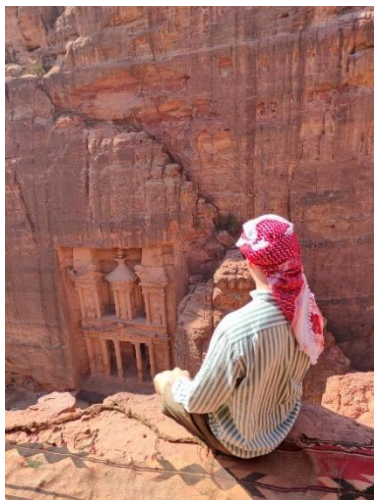

Slika 7: Hadrijanov slavolok (Vir: Pustinek, 2022).

Slika 8: Kolonadna ulica (Vir: Pustinek, 2022).

Četrti dan sva vstala zelo pozno, saj sva že čutila rahlo izmučenost od prejšnjih dni. Ob 9. sva krenila iz hotela in se odpravila na zajtrk v bližnji lokal. Sledil je ogled enega izmed novih sedmih čudes sveta, staro mesto Petra. Najprej naju je čakal skoraj uro dolg sprehod skozi sotesko, ki naju je privedla do kraljevske grobnice. Naredila sva nekaj lepih slik in se odpravila dalje. Po poti sva si ogledala Samostan El Deir, Gledališče in Veliki tempelj, na koncu pa še grobnico Ad Deir. Večer se je že bližal, zato sva se odločila, da se odpraviva na pot. Sledila je dvourna vožnja do puščave Wadi Rum, kamor sva prispela ob 9. zvečer. Nastanjena sva bila v šotorih, večer pa smo preživeli v skupnem šotoru ob poslušanju domorodske glasbe.

Slika 9: Razgled na Petro (Vir: Pustinek, 2022).

Slika 10: Grobnica Ad Deir (Vir: Pustinek, 2022).

Slika 11: Večer v šotoru (Vir: Pustinek, 2022).

Peti dan sva vstala zgodaj zjutraj in se odpravila na zajtrk. Sledil je kratek pogovor z lastnikom nastanitve. Z Janom sva se odločila, da se opraviva na dnevno vožnjo z džipom po puščavi z vodenim ogledom. Po približno 30-minutni vožnji smo se ustavili pri skalnatem pobočju. Na kratko smo si ogledali okolico in nahajališča skrite vode v puščavi. Nato smo se odpravili dalje proti naslednji postojanki. Sledil je kratek ogled gorske soteske in jahanje kamel. Z džipom smo se nato odpeljali na naslednjo postojanko, kjer nam je vodič pripravil tradicionalno puščavsko kosilo in čaj. Po kratkem oddihu smo se odpravili na naslednjo lokacijo, kjer smo si ogledali preostale lepote puščave in nato proti večeru opazovali sončni zahod in nočno nebo. Nato smo se odpravili v nazaj v kamp, kjer smo povečerjali. Zatem naju je z Janom čakala še dolga vožnja do mesta Akaba, kjer sva prenočila.

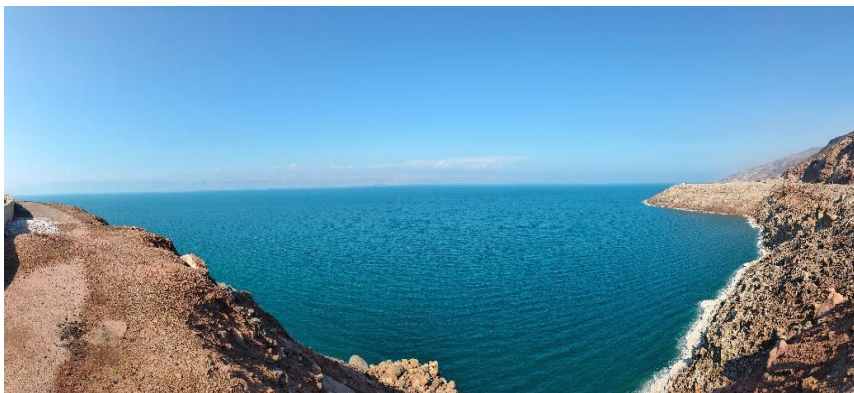

Slika 12: Nahajališče vode (Vir: Pustinek, 2022).

Slika 13: Naravni most v puščavi Wadi Musa (Vir: Pustinek, 2022).

Šesti in sedmi dan sva preživela v Akabi, kjer sva si ogledala mesto in lokalne znamenitosti. Veliko časa sva preživela na plaži, kjer sva se kopala in potapljala med koralami Rdečega morja. Večere sva preživela ob pitju čaja in kajenja šiša v bližini hotela, kjer so imeli tudi kino na prostem. Zadnji dan sva se zgodaj zjutraj odpravila na pot proti Mrtvemu morju, kjer sva si na kratko ogledala obalo. Pot sva nadaljevala na goro Nebo, kjer sva si ogledala muzej, cerkev in razne znamenitosti. Dan sva končala z vračilom najetega avtomobila in letom nazaj do Benetk.

Slika 14: Mrtvo morje (Vir: Pustinek, 2022).

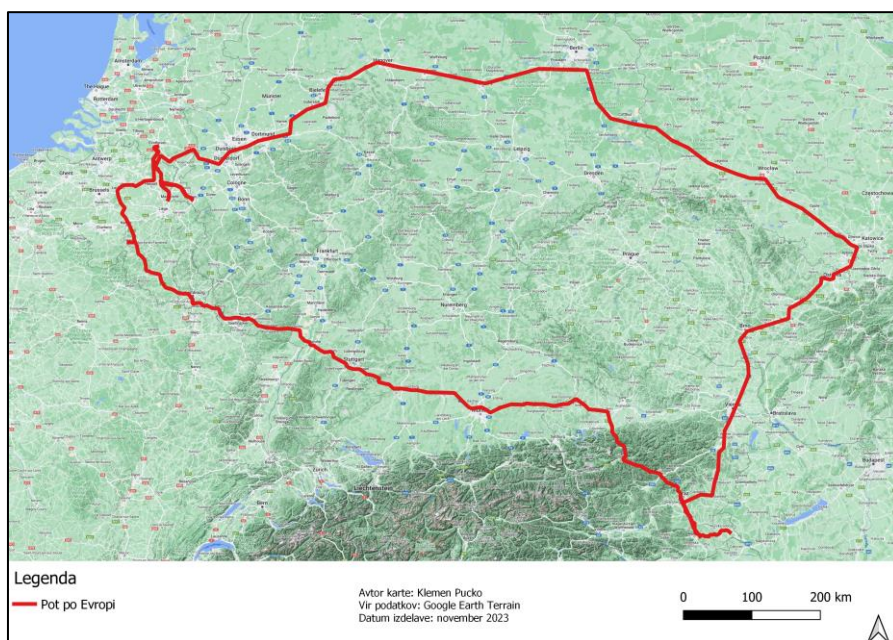
Slika 15: Mojzesov spomenik na gori Nebo (Vir: Pustinek, 2022).

Celotno potovanje je bilo zelo lepo in zanimivo. Potovanje v Jordanijo bi priporočal vsem, ki radi potujejo in ne želijo za potovanje porabiti celega premoženja. Za celoten izlet 8 nočitev sva za vse skupaj porabila cca. 700 € na osebo. Domačini, s katerimi sva bila v času potovanja v stiku, so bili zelo prijazni in ustrezljivi, kar je naredilo najino potovanje veliko lažje. Vsem, ki planirajo obiskati Jordanijo predlagam nakup Jordan-pass, saj zajema vstopnino za Petro, muzeje, ipd. V Jordanijo bi se v prihodnosti še vrnil, predvsem v mesto Akaba, saj mi je bilo potapljanje v Rdečem morju izjemna izkušnja, ki bi jo rad ponovil.

Blaž Pustinek,
Strojništvo (Absolvent 1. stopnje)

POTEP PO EVROPI 2023

Belgija. Nizozemska. Nemčija. Češka. Štiri države. Šest zgodovinskih mest. Vročica sredi meseca septembra ! Odločitev za tako izvedbo je padla v pričetku leta. Z bratom Domnom sva se septembra 2022 odpravila na Češko in se kot navdušenca nad letali udeležila letalskega šova NATO dnevi 2022. Dogodek je bil impresiven, zato sva se potihoma že ob vožnji domov ozirala na prihodnjo, letošnjo izvedbo dogodka. K temu sva dodala še Belgijo z okolico. Tamkajšnje kraje sem si želel ogledati že dlje časa, ob novici, da se bo v Belgiji po krajši pavzi spet odvil dogodek *Belgian Air Force Days 2023*, pa sem enostavno moral iskati način kako trk želja in realnosti spraviti pod »eno streho«. Malo za šalo, malo za res je kaj kmalu na računalniku pričel nastajati dokument z naslovom »Projekt Eurotrip 2023«.

Slika 1: Zemljevid poti po Evropi (Vir: Google Maps, 2023).

Datumsko sta oba načrtovana letalska šova padla na mesec september. V zgodnjih jutranjih urah 6. septembra sva se z avtomobilom odpravila do belgijskega mesta Dinant, ki leži v pokrajini Valonija na jugu države. »Rana ura, zlata ura«, pogosto slišimo. Ta dan se je izkazalo, da to še kako drži. Okoli 12 urna pot je minila brez zapletov, tako da sva že okoli 14. ure prispela v to prelepo belgijsko mesto, skozi katero teče reka Meuse. Temperatura je segla skoraj do 30°C, zato je bilo po naporni poti potrebno ustrezno poskrbeti za vnašanje tekočine. V duhu Dinanta sva to storila z kozarci odličnega piva Leffe, katerega korenine segajo v leto 1240, ko so ga v tamkajšnjem samostanu pričeli izdelovati menihi reda *Premonstratencev*. Mesto je znano po kolegialni cerkvi Gospe od Dinanta iz 13. stoletja, nad cerkvijo ležeči utrdbi Dinantska citadela in kot rojstni kraj izumitelja saksofona, Adolfa Saxa. Za piko na i obe strani mesta povezuje most poimenovan po legendarnem francoskem voditelju Charlesu de Gaullu, ki je bil v njegovi neposredni bližini ranjen v bojih med 1. svetovno vojno (Visit Ardenne).

Slika 2: Mesto Dinant (Vir: Pucko, 2023). Slika 3: Pivo Leffe (Vir: Pucko, 2023).

Dinant je bil le vmesna postaja, saj sva se prihodnji dan odpravila na sever Belgije v občino Pelt, ki leži blizu belgijsko nizozemske meje. Med potjo do Pelta sva se ustavila v mestu Leuven, kjer sva izkoristila čas za ogled središča mesta in sprehod po mestu do stavbe ene izmed največjih evropskih pivovarn Stella Artois. Leuven je znan kot študentsko mesto, saj tam domuje katoliška univerza Leuven, katere korenine segajo v leto 1425. Univerza se redno uvršča na lestvice najboljših na svetu. Mesto je znano še po znameniti mestni hiši, dokončani leta 1468 in cerkvi sv. Petra, izgrajeni v pozno gotskem stilu v 15. stoletju (KU Leuven; Visit Leuven).

Slika 4: Mestna hiša v Leuvnu (Vir: Pucko, 2023).

Pelt je bil kot »začasno« domovanje za nekaj dni izbran iz preprostega razloga, saj leži le nekaj kilometrov stran od letalske baze belgijskih zračnih sil, Kleine Brogel. Tam so letos

organizirali Dneve belgijskih zračnih sil 2023 (*Belgian Air Force Days 2023*). Dodaten, a nič kaj manj pomemben razlog je tudi neposredna bližina več znamenitih evropskih mest, med katerimi lahko omenim nizozemska Eindhoven in Maastricht ter nemški Aachen. Omenjena mesta sva si ogledala. Na roko so nama šli tudi odlični vremenski pogoji, saj je bilo vroče in sončno. Izbira prenočišča na belgijskem podeželju se je izkazala za odlično, saj so letala med treningom za šov preletavala okoliško območje. Pravi užitek si je tako bilo uvesti na mizi pred apartmajem, odpreti dobro steklenico hladnega belgijskega piva in uživati ob pogledu na letala na kristalno modrem nebu.

Prvo mesto za ogled na seznamu je bil nizozemski Eindhoven. Mesto je nogometnim navdušencem seveda poznano, zato sva se morala odpraviti do stadiona tamkajšnjega kluba PSV Eindhoven, za katerega so igrali številni znameniti igralci, kot sta denimo Ruud van Nistelrooy in Arjen Robben. Kot se za Nizozemsko spodobi, ima mesto urejen javni prevoz in številne kolesarske proge. Poleg nogometa je mesto znano še kot *rojstni kraj* podjetja Philips. V središču mesta je cerkev sv. Katarine, na področju izobraževanja pa je v Eindhovnu znana Tehniška univerza (Eindhoven, Britannica).

Slika 5: Stadion v Eindhovnu (Vir: Pucko, 2023).

Iz Eindhovna se je bilo prijetno vračati nazaj v Belgijo, saj je meja »neopazna« in je praktično ni. Čez vikend je potekal belgijski letalski šov, ki je uspel. Odlično vreme, več deset tisoč glava množica in nastopi vrhunskih letalskih akrobatskih skupin – naj omenim samo francosko skupino *Patrouille de France* in jordansko skupino *Royal Jordanian Falcons*. Poleg tega bi med nastopajočimi izpostavil vrhunski prikaz sposobnosti legendarnih zgodovinskih švedskih letal *Saab Draken* in *Viggen*, ameriško demo skupino *F-35A*, ne smem pa pozabiti omeniti domačega belgijskega pilota na letalu *F-16*, ki je svojo *nalogo* lepo opravil. Letalo *F-35A* je pilotirala pilotka Kristin »Beo« Wolfe, s katero smo se

imeli obiskovalci dogodka tekom dogodka tudi priložnost fotografirati in prejeti avtogram.

Slika 6: Belgijsko letalo F-16 na statičnem prikazu (Vir: Pucko, 2023).

Dan po koncu letalskega šova je prišel čas za skok v sosednjo Nemčijo. Težko opišem moje občutke, ko sem na avtocesti zagledal smerokaze za mesta kot so Köln, Aachen, Amsterdam, Antwerpen ... toda ta dan je pot vodila v eno samo mesto – Aachen. Bil sem v vlogi sovoznika, kar sem izkoristil za opazovanje okolice. Razvitost tega dela Evrope se pozna tudi po modelih vozil, ki jih je mogoče videti na tamkajšnjih cestah. Tako sem med potjo opazil terenec znamke Aston Martin, BMW serije 7, Mercedes S450, ... Pri tem ni potrebno omenjati, da je sodeč po izgledu šlo za najnovejše modele.

Nemško mesto Aachen leži v pokrajini Severno Porenje-Vestfalija (*Nordrhein-Westfalen*). Aachen je zgodovinsko pomembno mesto, saj je bila v njem v času cesarja Karla Velikega konec 8. stoletja izgrajena Aachenska katedrala. Katedralo so v nadaljnjih stoletjih dograjevali, v njej pa so kronali nemške kralje. Poleg katedrale leži tudi muzej – cerkvena zakladnica Aachenske katedrale (*Aachener Domschatzkammer*), kjer so shranjena nekatera najbolj pomembnih cerkvenih del iz srednjega veka. Med njimi je potrebno omeniti Lotarjev križ in razne relikviarije. Katedrala in zakladnica sta na Unescovem seznamu svetovne dediščine. V mestu si je vredno ogledati tudi tamkajšnjo mestno hišo, kjer se vsako leto odvija podelitev nagrade Karla Velikega, ki jo prejmejo tisti, ki imajo zasluge pri združevanju Evrope (*Aachen Cathedral & cathedral treasury, Aachen-Tourismus; The International Charlemagne Prize of Aachen, Karlspreis*).

Slika 7: Notranjost katedrale v Achnu (Vir: Pucko, 2023).

Slika 8: Doprnsni kip Karla Velikega v Aachenski zakladnici (Vir: Pucko, 2023).

Naslednji dan je bil čas za ponoven *skok* čez mejo, tokrat v nizozemski Maastricht. Skozi mesto teče v potopisu že omenjena reka Meuse, ki teče tudi skozi Dinant. Maastricht sem pred obiskom poznal predvsem po podpisu *Maastrichtske pogodbe* (Pogodba o Evropski uniji). Mesto je polno znamenitosti, najbolj pa sta se mi v spomin vtisnili knjigarna »*Boekhandel Dominicanen*«, ki leži v cerkvi, ki je bila pred tem v rabi reda dominikancev in bazilika svetega Servacija, ki človeka s svojo notranjostjo in dvoriščem impresionira. V bližini bazilike je trg Vrijthof, ob katerem so locirane restavracije, ki so bile polne turistov.

Omeniti je potrebno še Maastrichtsko mestno hišo, most svetega Servacija čez reko Meuso, Marijino baziliko in mestno obzidje (Visit Maastricht). Po ogledu omenjenih znamenitosti je prišel čas za okrepčilo, v obliki odličnega nizozemskega piva Bavaria. Prav poseben je občutek, ko sedi za mizo v mestnem središču in opazuješ vrvež prebivalcev in turistov, ki prihajajo iz celega sveta. Ravno tedaj se je mimo pripeljal tudi znameniti »ameriški« rumeni avtobus za šolarje, ki je nam Slovencem in Evropejcem poznan predvsem iz filmov. Toda, ta avtobus ni bil namenjen prevozu šolarjev, temveč turistom. Maastricht sem sam zapustil z odličnimi občutki, toda tedaj še ne zavedajoč se, da bom prihodnji dan spet »tam« poleg.

Slika 9: Maastrichtsko mestno obzidje (Vir: Pucko, 2023)

Med načrtovanjem zadnjega dneva v Belgiji je bilo v igri več scenarijev. Na koncu je prevladala ideja brata, ki se je spomnil, da je pred kratkim gledal oddajo o utrdbah med 2. svetovno vojno na kanalu National Geographic. Le nekaj kilometrov stran od Maastrichta stoji belgijska trdnjava Fort Eben-Emael. Kaj hitro sva sklenila, da se bova odpravila tja. Trdnjava leži tik ob meji z Nizozemsko. Utrdba je bila zgrajena v letih pred 2. svetovno vojno, šlo pa je za enega največjih utrjenih podzemnih kompleksov v Evropi v tistem času. V njej poteka pravi labirint tunelov, v katerih bi lahko v idealnih razmerah vztrajalo več stotin vojakov s podpornim osebjem. Utrdbo so zgradili z namenom obrambe pred morebitnim nemškim napadom, ki bi se lahko zgodil s prodorom preko sosednjega, nizozemskega ozemlja. Toda hiter vojaški razvoj v tem času je prehitel uporabnost same trdnjave. Če so Belgijci v letih pred 2. sv. v. oglaševali domnevno »nepremagljivost« utrdb, so jo nemški padalci s pomočjo jadrlnih transportnih letal osvojili v pičlih 2 dneh. Trdnjava je ostala odlično ohranjena, v njej pa je danes muzej (Fort Eben-Emael, an immense and unique underground complex, Fort Eben-Emael). Če sem doslej v tem potopisu že omenil pivo, je potrebno omeniti še, da je tik poleg trdnjave odlična gostilna, kjer sem preizkusil meniško pivo *Westmalle*, ki je bogatega okusa.

Slika 11: Vhod v trdnjavo Eben-Emael (Vir: Pucko, 2023).

Z obiskom trdnjave in vrnitvijo v Pelt je napočil čas za slovo od tega kotička Evrope in za pot nekoliko vzhodneje, na Češko.

Ostrava je tretje največje češko mesto z okoli 280.000 prebivalci, ki je bilo zaradi pridobivanja premoga in proizvodnje železa pomembno industrijsko središče tako v času Avstro-Ogrske kot Češkoslovaške. Konec 20. stoletja je industrija upadla, danes pa si je industrijsko dediščino mogoče ogledati v predelu »Spodnje Vitkovice« (*Dolní oblast Vítkovice*), ki so ga v zadnjih letih uspešno revitalizirali. Tam so danes muzeji in opuščena železarna. V središču mesta je Masarykov trg, poimenovan po Tomašu Masaryku, ki je bil prvi predsednik Češkoslovaške med letoma 1918 in 1935. Tako ob obisku Ostrave lani kot letos sva si ogledala Ostravsko mestno hišo, ki je eden najpomembnejših arhitekturnih objektov iz časa med 1. in 2. sv. vojno v današnji Češki. Mestna hiša s stolpom in pripadajočo uro v višino meri 73 metrov (About Ostrava, Visit Ostrava; About Dolni Vitkovice, Dolni Vitkovice). Iz vrha stolpa se ponuja odličen pogled na mesto z okolico. Ker je Ostrava blizu Poljske, pogled seže tudi čez mejo. Če je bilo vreme v Ostravi lani precej muhasto in deževno, so bili letošnji NATO dnevi precej drugačni. Temperatura je bila nekoliko višja kot običajno, kar je na dogodek (vstopnine ni bilo) privabilo na deset tisoče obiskovalcev. Ocene za sobotni del dogodka se po objavi organizatorjev gibljejo okoli 100.000. Ker je bil letošnji partner dogodka Poljska, ki je prikazala precej moderne vojaške opreme, je bilo ogromno poljskih obiskovalcev. Pot na dogodek, ki se je odvil na letališču Leoš Janaček Ostrava, je bila mogoča tudi z vlakom. Med vrhunec letalskega šova bi sam osebno uvrstil prikaz sposobnosti vertikalnega pristanka letala *F-35B*, ki ga je prikazal pilot britanskih zračnih sil. Britanci so se izkazali tudi z odličnim letalskim prikazom zmogljivosti letala *Eurofighter Typhoon*, ki ga je pripravila britanska »demo«

ekipa. Izpostaviti je potrebno še prikaz madžarskega pilota na letalu *JAS-39 Gripen C*. Na tleh je bilo lepo videti turško vojaško brezpilotno letalo – dron *Bayraktar TB2* in južno korejsko letalo *FA-50*, ki ju je kupila Poljska. Za popestritev dogodka je poskrbel tudi ameriški vojaški band *U.S. Air Forces in Europe Band*, ki je na dogodku zaigral nekaj pesmi in požel aplavz obiskovalcev. Za lajšanje visokih temperatur sta poskrbeli češki pivi *Radegast* in *Ostravar*.

Slika 12: Masarykov trg v Ostravi (vir: Pucko, 2023).

Slika 14: US Army Europe Marching Band na NATO dnevih 2023 v Ostravi (Vir: Pucko, 2023).

Po vsem vidnem lahko rečem, da sem vesel, da se je potep po Evropi zaključil, kot se je. Torej, s kopico dobre volje, odličnih spominov in željo, da se v omenjene kraje v bližnji prihodnosti še enkrat vrnem.

Klemen Pucko
Geografija in zgodovina (2. letnik, 2. stopnja)

RAZŠIRI SVOJA OBZORJA

VAROVANJE PRSTI S PERMAKULTURO

Aleksandra Pepevnik
Geografija (1. letnik 2. stopnje)
aleksandra.pepevnik@student.um.si

IZVLEČEK

Prst je ključen neobnovljiv vir, saj podpira kmetijstvo, zagotavlja hrano in ohranja biodiverziteto. Kljub temu se prst največkrat obravnava zgolj kot medij za konvencionalno pridelavo hrane. To vodi v erozijo in degradacijo rodovitnih prsti in posledično zmanjšuje sposobnost pridelovanja kvalitetne hrane. S permakulturo, ki posnema naravne procese, lahko izboljšamo kakovost prsti in tudi zagotovimo večjo samooskrbo.

KLJUČNE BESEDE

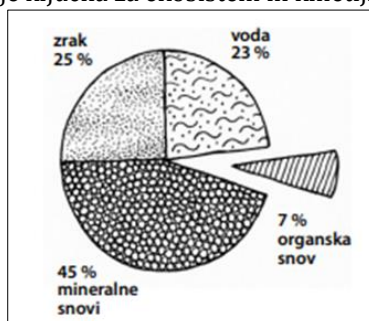
varovanje prsti, ekološke kmetije, permakultura, degradacija, konvencionalno kmetovanje

UVOD

Prst je dragocen neobnovljiv naravni vir, ključen za kmetijstvo, oskrbo z hrano, biodiverziteto in ohranjanje življenja na Zemlji. Kljub temu se pogosto zanemari in obravnava zgolj kot medij za masovno pridelavo hrane, kar vodi v degradacijo in izgubo kakovosti prsti. Močno degradiranih je že 52 % rodovitne kmetijske prsti, kar vpliva na zmanjšanje kmetijske proizvodnje hrane. Permakulturne prakse, ki posnemajo naravne procese in cikle ter vzpostavljajo trajnostne odnose z vodo, rastlinami, živalmi in prstjo, igrajo ključno vlogo pri izboljšanju kakovosti prsti in samooskrbi.

NASTANEK PRSTI

Prst je kompleksna naravna snov, sestavljena iz mineralnega in organskega dela ter vode in zraka. Nastane s postopnim razpadom kamnin pod vplivom podnebja, reliefa, vode, vegetacije in živih organizmov. Matična kamnina vpliva na njene lastnosti. V prsti se kopičijo anorganske in organske snovi, vključno z humusom, ki varuje prst in spodbuja rast rastlin. Obstajajo različne vrste prsti z različnimi lastnostmi, od zračnih s peskom do vodoodpornih s glino. Prst je ključna za ekosistem in kmetijstvo (Vovk Korže, 2015).

Slika1: Sestava prsti (Vir: Vovk Korže, 2015).

ORGANIZMI V PRSTI

Življenjski prostor v prsti določajo mineralna sestava kamnin, humus ter zrak in voda v porah. V prsteh živi med četrtino in tretjino vseh organizmov na Zemlji. En kubični meter

kakovostne prsti je dom več kot 5.000 milijardam organizmov. Znanstveniki so ugotovili, da ima prst največjo biotsko raznolikost med vsemi ekosistemi. Ti mikroorganizmi so izjemnega pomena za življenje na planetu, saj pretvarjajo organske snovi v anorganske in tako omogočajo kroženje snovi ter uspevanje rastlin (Weleda, 2022).

Na enem kvadratnem metru kvalitetne prsti, na globini 30 centimetrov, živi približno 60.000.000.000 bakterij, 1.000.000.000 gliv, 500.000.000 protozojev, 10.000.000 ogorčic, 1.000.000 alg, 150.000 pršic, 100.000 skakačev, 25.000 belih črvov, 200 deževnikov, 200 ličink muh, 150 stonog, 100 hroščev, 50 lesnih uši, 50 pajkov in 50 polžev (Vovk Korže, 2015).

Prst nastaja zelo počasi, zato je omejen in dragocen naravni vir (za nastanek petih centimetrov prsti je potrebnih okoli 1.000 let) (Weleda, 2022).

RODOVITNOST PRSTI

Pojem rodovitnost prsti se s kmetijskega vidika definira kot sposobnost prsti za pridelavo pridelkov. Rodovitnost prsti se v kmetijstvu torej meri po količini pridelka, v naravi pa po prirastu vegetacije v enem letu (Vovk Korže, 2015, str. 37). Odvisna je od organske snovi, hranil, vode, zraka, padavin, reliefa, klimatskih dejavnikov in onesnaženja. Deževniki tukaj igrajo ključno vlogo, saj izboljšujejo strukturo prsti in ustvarjajo tunele za vodo in zrak.

Humus v prsti neprestano nastaja s pomočjo mikroorganizmov, ki razgrajujejo večje organske delce in mešajo prst. Tako nastanejo kompleksi gline in humusa, ki imajo veliko por za zrak in vodo. To zagotavlja organizmom zrak za dihanje, rastlinam pa vodo in prostor za rast njihovih korenin. Prst, bogata s humusom, je torej pokrita z gosto vegetacijsko odejo, zaradi česar je tudi odporna na erozijo in vplive podnebnih sprememb (Weleda, 2022).

Najbolj rodovitne so evtrične rjave prsti s primerno globino, strukturo, zračnostjo in humusom. Permakultura in ekoremediacije lahko izboljšata kakovost prsti z organskimi gnojili, peskom in humusom. Zdrava prst je ključna za kmetovanje, saj shranjuje ogljik in s tem prispeva k blaženju podnebnih sprememb (Vovk Korže, 2015).

DEGRADACIJA PRSTI

Prst je zelo občutljiva naravna komponenta – nanjo močno vpliva erozija, ki jo povzročajo naravni dejavniki in tudi antropogeno delovanje. Z intenzivnim konvencionalnim kmetijstvom, ki poudarja rast samo ene vrste kulturnih rastlin na ogromni površini, se zmanjšuje biodiverzitetna življenja tako v prsti kot na površju. Še dodatno kakovost prsti znižujejo težki kmetijski stroji, ki jo teptajo in tako zmanjšujejo njene pore, kar zmanjša prostor za rast rastlinskih korenin in shranjevanje vode. Posledično prst več ne more vpijati vode, ki zato odteka po površini in jo sproti odnaša. Končna posledica je majhna in nekvalitetna količina pridelka, kar še poveča erozijo prsti, saj je nezaščiten pred zunanjimi dejavniki. Enak učinek ima tudi prekomerna paša živali. Industrijsko kmetijstvo ne uporablja trajnostnih metod, ampak sintetična sredstva – pesticidi so nadomestili naravne načine zatiranja škodljivcev. Škropiva, ki jih kmetje uporabljajo za iztrebljanje škodljivcev, hkrati uničujejo tudi koristne organizme in tako zmanjšajo njihovo populacijo (Weleda, 2022).

Na prst pomembno vpliva tudi mikroplastika, ki se iz gospodinjstev, industrijskih obratov in čistilnih naprav steka v vodo, posledično pa tudi v prst. Na evropskih poljih letno konča med 60.000 in 400.000 ton mikroplastike.

Tudi krčenje gozdov povzroča erozijo prsti in njeno manjšo kvaliteto – ko odstranimo vegetacijski pokrov, ostane prst gola in tako izpostavljena vročini, kar povzroča njeno izsušitev. Vsako leto posekamo okoli 13 hektarjev gozdnih površin. Suho prst v oblakih

prahu odnaša veter, ob obilnih padavinah pa jo odnaša voda. Na območju Evropske unije močno deževje vsako leto odplavi okoli 970 milijonov ton rodovitne prsti. Tako degradirana prst je veliko manj rodovitna, prav tako je omejena njena sposobnost absorbiranja vode in ogljika (Weleda, 2022).

Na nekakovostni in onesnaženi prsti ne moremo pridelati kakovostnih in zdravih pridelkov. V indijski zelenjavi je zaradi močne onesnaženosti prsti za 60 % manj proteinov, v britanski pa okoli 87 % manj mineralnih hranil (Conscious Planet: Save Soil, 2022).

TRENTNO STANJE PRSTI NA SVETU

Na Zemlji je okoli 1.400 milijonov hektarjev njivskih površin, od tega se jih vsako leto izgubi 10 milijonov – po nekaterih predvidevanjih bo do leta 2050 za polovico manj rodovitnih obdelovalnih površin na prebivalca. Prst v Evropi je zaradi zgoraj naštetih razlogov ogrožena. Okoli 45 % prsti v Evropi in 63 % prsti v Indiji, ima nizek ali zelo nizek delež organskih snovi (62 % indijske kmetijske prsti ima manj kot 0,5 % organskih snovi, 75 – 85 % prsti v glavnih kmetijskih pokrajinah Evropske unije pa ima manj kot 2 % organskih snovi) (Conscious Planet: Save Soil, 2022).

Za ohranitev rodovitnosti prsti za kmetijstvo, bi morala le-ta vsebovati minimalno 3 % organskih snovi. Zmanjševanje deleža organske snovi prst namreč spreminja v pesek.

Zaradi erozije, prekomerne izrabe in onesnaževanja, vsako leto izgubimo več kot 20 milijard ton rodovitne prsti (Conscious Planet: Save Soil, 2022).

PERMAKULTURA

Permakultura združuje trajnostno kmetovanje in ekološko oblikovanje. Izhaja iz zavedanja, da industrijsko kmetijstvo z uporabo neobnovljivih virov zmanjšuje rodovitnost prsti. Razvoj permakulture se je začel v 60. letih prejšnjega stoletja v Avstraliji, ko sta Bill Mollison in David Holmgren raziskovala trajnostne kmetijske sisteme (Mollison, Holmgren, 1981, str. 9). Permakultura pomeni gospodarjenje v sozvočju z naravo, upoštevanje ekosistemskih lastnosti in naravnih okolij ter minimalno obremenjevanje naravnih virov. Cilj je samooskrba z raznoliko hrano na majhnem območju, v harmoniji z naravo. Permakulturni sistemi temeljijo na ponovni uporabi rastlinskih ostankov in rabi zastirke, kar izboljšuje zračnost in zadrževanje vlage v prsti (Mollison, 2012, str. 7).

Glavna načela permakulture vključujejo pametno postavitev elementov, multi funkcionalnost elementov, uporabo naravnih virov energije, kolobarjenje in raznolikost rastlin. Permakultura pripomore k zmanjšanju erozije, poplav ter ohranjanju redkih vrst. Je široko uporabna, vključno z oblikovanjem, gradnjo in upravljanjem vodnih virov ter trajnostno arhitekturo. Zaradi svoje trajnostnosti in visoke kakovosti pridelka predstavlja alternativo konvencionalnemu kmetijstvu, ki zahteva velike količine neobnovljivih virov (Mollison, 2012, str. 11).

Slika 2: Primeri permakulturnih ureditev na Učnem poligonu za samooskrbo Dole (Vir: Inštitut za promocijo varstva okolja, 2022).

GIBANJE OZAVEŠČENI PLANET

Ozaveščeni planet je globalno gibanje, ki si prizadeva za trajnostno ravnanje s prstjo in planetom. Z več kot tremi milijardami podpornikov si prizadevajo, da bi okoljska vprašanja postala ključna politična tema. Gibanje sodeluje s *Konvencijo Združenih narodov o boju proti dezertifikaciji* (UNCCD) in se osredotoča na obuditev prsti. Iniciativa *Rešimo prst* je del tega gibanja.

Gibanje *Rešimo prst*, ki je začelo delovati leta 2021, je del Ozaveščenega planeta in se ukvarja s pomembnostjo zaščite prsti pred erozijo ter dvigom vsebnosti organske snovi. Prizadevajo si, da bi države povečale vsebnost organske snovi v prsti za vsaj 3 %, kar lahko dosežejo s prekrivanjem prsti z vegetacijsko odejo in dodajanjem organskih ostankov.

Gibanje je zraslo iz pobude Sadhguruja, ki se je začela že v letu 2000. Skozi različne projekte, kot je *Green Hands*, so posadili milijone dreves in osveščali o pomenu prsti. Sadhguru se je odpravil na 9.300 km dolgo potovanje skozi 16 držav, kampanja *Rally for Rivers* pa je nagovorila milijone podpornikov po svetu. Spodbujal je ozaveščanje o povezavi med stanjem rek, vodo in prstjo.

Projekt *Cauvery Calling*, največje ekološko gibanje pod vodstvom kmetov na svetu, vključuje 5,2 milijona kmetov, ki bodo zasadili milijarde dreves in prešli na gozdno kmetijstvo. Gozdno kmetijstvo je del permakulture, ki združuje pridelavo poljščin, živali in dreves, ter prispeva k zmanjšanju emisij in večji prilagodljivosti (Conscious Planet, 2022).

Skupna rdeča nit je ozaveščanje o povezavi med zdravjem prsti, vodo in ekologijo ter prizadevanje za trajnostno ravnanje s planetom.

Slika 3: Primer gozdnega kmetovanja (Vir: Forest Farming, 2022).

SISTEMI ZA VAROVANJE PRSTI

V zadnjih letih se je v Sloveniji povečalo zanimanje za ekološko, biološko in samooskrbno kmetovanje. Kriza leta 2008 in pandemija leta 2020 sta spodbudili ljudi k pridelavi lastne hrane in večji neodvisnosti od globalnih trgov. Število ekoloških kmetij v Sloveniji se je od leta 2010 znatno povečalo, presega tudi povprečje EU po deležu zemljišč v ekološki kontroli (7,3 %). Leta 2010 je bilo 1.897 ekoloških kmetij, ki so obdelovale 25.056 ha zemljišč, medtem ko je bilo leta 2021 3.358 ekoloških kmetij na 44.761 ha zemljišč (SURS, 2022).

Ekološko kmetijstvo igra ključno vlogo pri zagotavljanju lokalne zdrave hrane, varovanju virov pitne vode, ohranjanju biodiverzitete in kulturne kmetijske krajine. To spodbuja tudi *Program razvoja podeželja Republike Slovenije*, ki ekološkim kmetom nudi finančno spodbudo za bolj naravi prijazno kmetovanje (Vovk Korže, 2017, str. 16 – 17). Kljub temu pa je pomembno omeniti, da večina ekoloških zemljišč namenjena trajnim travnikom in pašnikom, ne pa aktivni pridelavi ekološke hrane. Prav tako se je povečalo število ekoloških turističnih kmetij, ki zdaj presega 60. To kaže na rastoče povpraševanje po ekološko pridelani hrani in trajnostno naravnost ekoloških kmetij (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021).

Slika 4: Glavna načela (zeleno) in učinki (modro) ekološkega kmetovanja (Prirejeno po: ResearchGate, 2019).

V Sloveniji opažamo naraščajoče zanimanje za samooskrbo s hrano in regenerativno kmetovanje, še posebej od leta 2020. Povečano povpraševanje po lokalno pridelani hrani je pripeljalo do širjenja visokih gred in vrtičkov. Povečuje se tudi zanimanje za regenerativno kmetovanje, ki ne vključuje obračanja prsti, ampak le rahlja zgornji sloj. Projekti v sodelovanju z Ministrstvom za kmetijstvo spodbujajo uporabo alternativnih metod pridelave hrane, kot so zastirka, kompostiranje, gradnja travnih muld in vodnih zadrževalnikov ter uporaba mešanih posevkov (Radio Prvi, 2022a).

Kljub tem spremembam pa je v Sloveniji še vedno veliko neekoloških kmetij. Prodaja fitofarmaceutskih sredstev se od leta 2011 do 2018 ni zmanjšala kar nakazuje, da je konvencionalno kmetovanje še vedno prevladujoče (SURs, 2022).

Ozaveščanje prebivalstva o pomenu prsti in samooskrbnosti se izvaja prek oskrbe osnovnih šol z lokalno pridelano hrano in organizacij, kot so Društvo za celotno samooskrbo Samooskrbni.net, Gaia, Zazdravje.net, Čas za zemljo ter Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. Učni poligon za samooskrbo Dole v občini Poljčane, ki ga vodi profesorica ddr. Ana Vovk, predstavlja odličen primer trajnostnega pristopa k pridelavi hrane (Vrt in okolica, 2022). Poleg tega se zavedanje o zmanjšani biodiverziteti v Sloveniji povečuje. Poudarja se potreba po divji naravi, modro-zeleni infrastrukturi in ekoremediacijah, čeprav se te rešitve za zdaj ne izvajajo na splošni ravni (Radio Prvi, 2022b).

Vertikalno kmetovanje

Zaradi naraščanja svetovnega prebivalstva in težav, povezanih z obstoječimi kmetijskimi praksami ter okoljskimi izzivi, kot so podnebne spremembe in naravne katastrofe, se postavlja vprašanje, kako zadostiti prihodnjemu povpraševanju po hrani. Vertikalno kmetijstvo se izpostavlja kot rešitev za te izzive. Vertikalno kmetijstvo ponuja številne prednosti, vključno z minimalno porabo vode, naravno pridelavo brez pesticidov, možnostjo pridelave prilagojene hrane za različne potrebe, in zmožnostjo postavitve v kontroliranih okoljih. To prispeva k zmanjšanju transporta hrane in spodbuja lokalno pridelavo. Trenutno so vertikalni sistemi pridelave, zlasti za solatnice in zelišča, pogostejši na Japonskem kot v Evropski uniji, kjer je manj kot pet takšnih komercialnih sistemov. V Sloveniji pa takih sistemov zaenkrat še ni (AGRObiznis, 2021).

Pristopi za zadrževanje vlage v prsti

Prst je kvalitetna, če vsebuje dovolj mineralnih in organskih snovi, kisika ter vlage, ki jo zadržujejo rastline in organska snov. Vlago je treba zadrževati pod površjem, saj zalivanje na površini ne zadošča, še posebej poleti. Vegetacijska odeja in pogozdovanje sta učinkovita načina za zmanjšanje izhlapevanja vode iz prsti. Zaščito pred izhlapevanjem dosežemo tudi z zastirko, ki prekrije prst in upočasni izgubo vlage. Izgradnja zadrževalnih jarkov ali travnih muld pod pobočji omogoča, da padavinska voda ostane v prsti in zmanjšuje tveganje za erozijo (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

Slika 5: Travna mulda (Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2022).

Krožno gospodarjenje

Krožno gospodarjenje posnema naravne ekosisteme za recikliranje virov, zmanjšanje odpadkov in onesnaževanja. Z recikliranjem se zmanjšajo stroški, poveča avtonomija in zmanjša občutljivost na tržne in podnebne spremembe. Recikliranje se lahko izvaja na kmetiji in v pokrajini z uporabo različnih komponent in sinergij med dejavnostmi. Na primer, kmetijsko-gozdarski sistemi, ki vključujejo drevesa z globokimi koreninami, zajamejo hranila, ki jih izgubijo enoletni posevki. Pridelki in živinoreja spodbujajo recikliranje organskih materialov in krme za živali (Food and Agriculture Organisation of the United Nations, 2022).

Povečanje deleža organskih snovi v prsti

Organska snov v prsti je ključna za hranila, strukturo in zadrževanje vode. Prst z visoko vsebnostjo organske snovi je manj nagnjena k težavam, kot so zbitost, erozija in dezertifikacija. Vsebnost organskih snovi se poveča z dodajanjem odpadlega rastlinskega materiala, bodisi z uporabo pokrovnih rastlin, ki sproti obogatijo tla s plodovi, listjem in vejami, ali s kompostom in ostanki rastlin za manjše površine (Mollison, 2012).

Povečanje deleža ogljika v prsti

Da bi zmanjšali izpuste ogljikovega dioksida v ozračje in povečali zadrževanje ogljika v prsti, obstajajo preprosti ukrepi. Eden izmed načinov je, da trave ne kosimo zelo redno, temveč jo pustimo, da nekoliko zraste. To spodbuja večjo rast korenin v prsti, hkrati pa je travna listna površina večja, kar pomeni, da bo zajela več ogljikovega dioksida iz zraka. Pomembno je tudi, da ohranjamo pokritost tal z raznolikimi rastlinami, ki ščitijo prst pred erozijo in jo hkrati obogatijo z organskimi snovmi (Soils Matter, 2018).

Saditev trajnic, ki živijo dlje in kopičijo ogljik, ter uporaba zastirke, ki zmanjšuje erozijo, ohranja vlago in izboljšuje sestavo prsti, sta dodatna učinkovita načina. Hkrati je priporočljivo zmanjšati obdelavo prsti, saj prekomerno obračanje vnese kisik globlje v tla, kar lahko poveča izpuste ogljikovega dioksida. Učinkovito je tudi dodajanje bio-ogljja, ki poveča zadrževanje vode in količino ogljika v prsti (Radio Prvi, 2022a).

Slika 6: Praktični načini zadrževanja ogljika v prsti (Vir: Soils Matter, 2018).

PRISTOPI ZA ZMANJŠEVANJE ONESNAŽENOSTI PRSTI

Vzroki za degradacijo tal vključujejo erozijo, izgubo organskega ogljika, zbijanje, zakisovanje in kemično onesnaževanje, ki izhajajo iz različnih človekovih dejavnosti, kot so industrija, rudarstvo, odpadki, poljedelstvo, živinoreja in gradnja. Onesnaževanje prsti ima negativne posledice na okolje in zdravje ljudi, saj onesnažila vstopajo v

prehranjevalno verigo. Prav tako vodi do zmanjšane pridelave hrane in vpliva na svetovno prehransko varnost.

Reševanje problema degradacije tal zahteva sodelovanje vlad, skupnosti in institucij. Ključni koraki vključujejo spodbujanje okolju prijaznih praks v industriji, kmetijstvu in urbanem načrtovanju ter boljšo obdelavo odpadnih voda. Lokalne skupnosti morajo biti vključene v načrtovanje trajnostnega upravljanja zemljišč.

Posamezniki lahko prispevajo k zmanjšanju onesnaženosti tal s sprejemanjem okolju prijaznih odločitev pri nakupu živil, pravilnim ravnanjem z odpadki, uporabo ekoloških čistil in gnojil, kompostiranjem ter pogozdovanjem na območjih, izpostavljenih eroziji (Iberdrola, 2022).

SKLEP

Prst se oblikuje iz skal pod vplivom naravnih dejavnikov kot so sonce, veter, dež, živali in rastline, kar traja več tisoč let. V njej so prisotni zrak, voda, minerali in organske snovi, ki so bistvenega pomena za rodovitnost. Kmetijske in živinorejske dejavnosti ter gradnja in urbanizacija povečujejo vetrno in vodno erozijo prsti ter zmanjšujejo njeno rodovitnost. Gibanje "Rešimo prst" in organizacija Ozaveščeni planet si prizadevata za ozaveščanje o krizi prsti in spodbujata politike in vlade po svetu, da sprejmejo ukrepe za povečanje vsebnosti organskih snovi v prsti. Eno od dejanj, ki lahko pomaga pri ohranjanju prsti, je pogozdovanje nezaščitenih območij, kar zmanjšuje erozijo in bogati tla z organskimi snovmi. Permakulturno kmetovanje in ekološko kmetovanje sta dve trajnostni praksi, ki prispevata k ohranjanju in obnovi prsti ter biodiverzitete. V Sloveniji opažamo pozitiven trend naraščanja števila ekoloških kmetij in zanimanja za lokalno in ekološko pridelano hrano.

Posamezniki lahko prispevajo k ohranjanju prsti z uporabo različnih praks, kot so gradnja travnih muld, visokih gred, uporaba zastirk, pogozdovanje, sajenje trajnic in skrbno ravnanje z odpadki. Tako lahko povečajo delež ogljika in organskih snovi v prsti ter zmanjšajo njeno onesnaženost.

GEOGRAFSKI ORIS OBČINE LENDAVAL

Tamara Feher

Geografija (ped) in sociologija (ped) (1. letnik 2. stopnja)

tamara.feher@student.um.si

IZVLEČEK

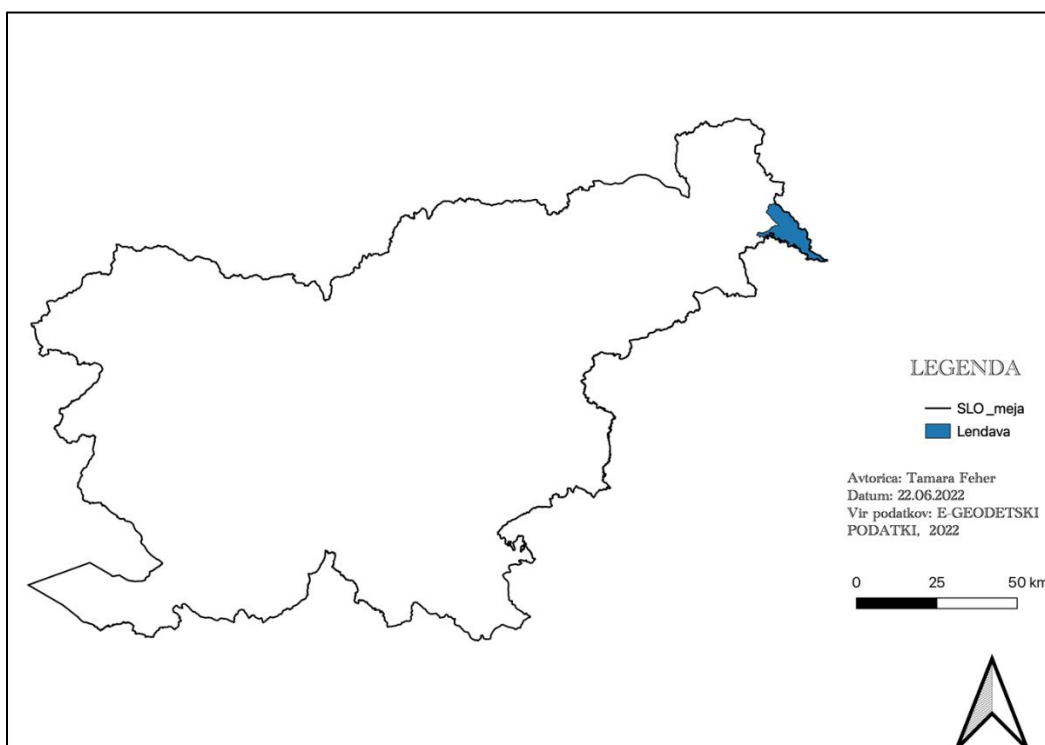
Članek predstavlja občino Lendavo, njene naravnogeografske značilnosti. Ima poseben pomen, saj leži blizu meje z Madžarsko in Hrvaško, kar je v veliki meri zaznamovalo njegov zgodovinski in prostorski razvoj. S pomočjo strokovne literature je celostno predstavljena občina Lendava, ter njena členitev glede na novo regionalizacijo Slovenije.

KLJUČNE BESEDE

Občina Lendava, Lendavske gorice, Murska ravan, geografska lega

UVOD

Občina Lendava je del Pomurske statistične regije, velika je 121 km². Njena lega je prikazana na Karti 1. Statistični podatki nam povedo, da je leta 2020 imela občina približno 10.470 prebivalcev, ter da je razmerje med moškim in ženskim spolom bilo približno enako. Gostota naseljenosti je bila v povprečju 87 prebivalcev na kvadratni kilometer, kar pomeni manjši delež kot v državi (Spletni vir 1).

Slika 1: Kartografski prikaz občine Lendava (Vir: GURS, 2023).

Občina meji na Madžarsko in Hrvaško, ter na občine Dobrovnik, Turnišče, Velika Polana in Črenšovci. Skozi njo teče reka Ledava. K občini spada 18 krajevnih skupnosti in sicer Čentiba, Dolga vas, Dolina, Gaberje, Genterovci, Gornji Lakoš, Dolnji Lakoš, Gorice pri Lendavi, Hotiza, Kapca, Kot, Lendava, Mostje – Banuta, Petišovci, Pince, Pince Marof – Benica, Radmožanci, Trimlini (Spletni vir 2).

Prebivalci občine so zaposleni predvsem v podjetjih, ki delujejo na območju občine, ali pa so zaposleni v bližnjih občinah, predvsem v Murski Soboti in tudi manjših naseljih v sosednjih občinah. Veliko prebivalcev se ukvarja tudi s kmetijstvom, in sicer s poljedelstvom ter vinogradništvom. Manjši del prebivalstva je zaposlen v turizmu, del prebivalstva pa se ukvarja s trgovino. Manjši delež prebivalstva je zaposlen v kvartarnih dejavnostih, kot je javna uprava, zdravstvo. Na območju delujejo pomembnejša podjetja kot so: Artex (tovarna skladiščne opreme), Lek (farmacevtsko podjetje), Varis (izdelava gotovih kopalnic), Varstroj (varilna oprema), Legartis (gradbeno podjetje), Arma (tiskarna), Martmetal (proizvodnja kovinskih izdelkov), Virs (robotizacija, dobavitelji rezalne in varilne opreme) ter ogromno manjših podjetij, ki zaposlujejo prebivalstvo (Spletni vir 3).

ZGODOVINSKI RAZVOJ

Območje občine je od leta 890 do 1919 spadalo k Madžarski, od leta 1867 k ogrskemu delu Avstro-ogrske monarhije. V Dolnji Lendavi (nekdanje ime mesta) je cel srednji vek in še v začetku novega veka gospodovala rodbina Bánffy, po njihovem izumrtju pa je prevzel gospodarjenje F. Nádasdy, po njegovi usmrtitvi je prevzel grad in vsa zemljišča v okolici H. Esteházy (Šarf, 1988). V njihovi lasti je ostal vse do leta 1918. Po končani prvi svetovni vojni je grad pripadal mestu. V njem je bila nekaj časa vojašnica, do konca 60. let 20. stoletja pa je bila tukaj šola. Zunanji obrambni zidovi so ostali vse do 2. svetovne vojne. Leta 1947 pa so večji del obzidja porušili (Lendavi Kepe in Sebestyén, 2013).

V madžarski zgodovini je dolga stoletja imela pomembno vlogo družina Bánffy, ki je zaradi svojega posestva imela tudi ime Alsólendvai/Dolnjelendavska. Družina je zelo slabo poznana zaradi hitrega izumrtja moške veje družine. Njihovo zgodovino so opisovali številni zgodovinarji, vendar še danes ostajajo nepoenoteni zaradi pomanjkanja virov. Prvi predstavnik naj bi bil Boldog Bánffy Buzád. Ta se je rodil ob koncu 12. stoletja in je bil župan v številnih mestih. Imel je štiri sinove. Od srede 14. stoletja se je ta družina, ki naj bi nosila ime Hahót-Buzád, pričela imenovati Dolnjelendavski/Alsólendvai in Bánffy. Miklós je prvi uporabil ime Bánffy, zgodovina ga omenja kot prvega prednika dolnjelendavske veje (Képéné Bihar in Lendvai Kepe, 2013). V času Anžujcev se je pričel vzpon družine Bánffy in se je nadaljeval tudi v 15. stoletju. Za najznamenitejša moža rodbine veljata Pál Bánffy in Miklós Bánffy, prvi je bil nasprotnik Hunyadijev, medtem ko drugi je bil zvest privrženec kralja Matjaža. Po njegovi zaslugi, saj je bil zvest privrženec kralja Matjaža je družino Bánffy kralj Matjaž leta 1477 povzdignil med dedne grofe. Tako so v 15. in 16. stoletju moški člani družine Bánffy sodili v krog najpomembnejših državnih dostojanstvenikov. Po izumrtju moških dedičev je razkosane posesti dolnjelendavske aristokratske družine podedovala družina Nádasdy iz Sárvára (Képéné Bihar in Lendvai Kepe, 2013).

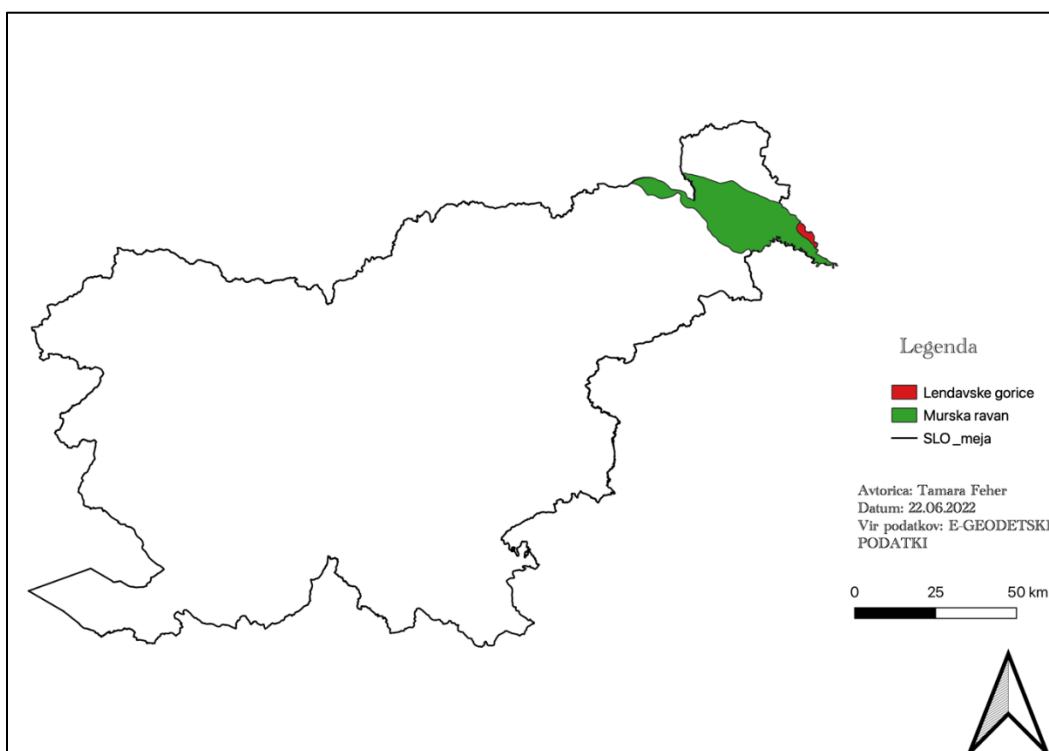
Na nastanek mesta je pomembno vplivala njegova strateška in prometna lega. Mesto je bilo v 17. stoletju zelo razvito in je predstavljalo središče jugovzhodnega dela Prekmurja, po 1. svetovni vojni, ko je bilo območje priključeno k Jugoslaviji pa se je začela madžarizacija. Sem so naseljevali na veleposesti Madžare, ki so izrinili slovenščino. Tudi šole, uradi in društva so se madžarizirala po koncu fevdalizma (Just in Lainšček, 2005). Do konca prve svetovne vojne je bil uradni jezik madžarščina, po vojni so to ukinili (Šarf, 1988).

Območje je glede kulture navezano na panonsko ljudsko kulturo, to se vidi v stavbarstvu ter notranji opreми, noši, prehrani, ter tudi v veri in šegah. Vasi, ki so nekoč imele madžarsko govoreče posameznike, so še danes ohranile te značilnosti, vendar se te niso v veliki meri razlikovale od slovenske kulture. Na območje so prišli tudi primorski kolonisti, ki so se tukaj naselili po 1. svetovni vojni ter s seboj prinesli svojo kulturo (Šarf, 1988).

V občini najdemo 23 naselij. Območje je narodnostno mešano, saj v večini naselij, razen Benice in Hotize, živi ob večinskem slovenskem narodu tudi madžarska avtohtona narodnostna skupina. Teh je približno 5.500. Naselja na območju so gručasta naselja, tista novejšega nastanka pa imajo pravilnejšo obliko in spadajo med obcestne vasi (Just in Lainšček, 2005).

REGIONALIZACIJA

Območje občine Lendava spada po novi regionalizaciji k Panonskemu svetu in sicer na območju se stikata dve submakroregiji: Lendavske gorice, ki ležijo v celoti v občini Lendava in Murska ravan, katere le majhen del prekriva občino Lendava (Belec idr., 1998). Lendavske gorice in Murska ravan sta prikazni na Karti 2.

Slika 2: Kartografski prikaz Lendavskih goric in Murske ravni (Vir: GURS, 2023).

LEDAVSKE GORICE

Lendavske gorice ležijo ob meji in so podaljšek prekmurskega Goričkega. Nahajajo se med Kobiljanskim potokom, Ledavo in Krko, ter spadajo med najmanjše slovenske vinogradniške pokrajine, so pa po samem izgledu značilne vinorodne pokrajine. Njihova

površina znaša le 17 km². Območje je narodnostno mešano, zaradi razdelitve pokrajine po trianonski mirovni pogodbi (Belec idr., 1998).

V pokrajini najdemo 5 naselij in sicer Čentiba, Dolgovaške gorice, Dolina pri Lendavi, Lendavske gorice in Pince. Lendavske gorice so sestavljene iz pliocenskih usedlin, slabo vezanih kremenčevih peskov, peščenih laporjev in ilovic. Naselja so se razvila ob vznožju dokaj strmih slemen, tukaj se nahajajo pliocenske terase iz gline. Za območje sta značilni dve slemen, eno leži na Madžarskem, drugo pa se razprostira od Dolge vasi preko Dolgovaških goric in se konča pri Pincovskih goricah. Nadmorske višine, ki jih dosega slemen, so 300 m, medtem ko v srednjem delu, kjer se obe slemen povezuje, najdemo najvišje vrhove, ki znašajo 328 in 338 m nadmorske višine. Na sončnih pobočjih najdemo vinograde, medtem ko se na ostalih delih razprostirajo listnati gozdovi z bukvijo in robinijo. Med samimi vinogradi so na gosto postavljene zidanice, počitniške hišice, ter tudi stanovanjske hiše (Belec idr., 1998).

Za vinograd je pomembna razporeditev padavin in primerna temperatura. Na območju se temperatura beleži v Lendavi, kjer je postavljena temperaturna postaja. Na območju je najvišja srednja letna temperatura zraka med vsemi vinorodnimi pokrajinami na severovzhodu Slovenije, ta znaša 10 °C. Za vinsko trto je pomembno, da dobi dovolj sončne energije v svoji rastni dobi. 2200 ur sončnega obsevanja je na območju, kar predstavlja primerno količino za pridelavo vinske trte. Predvsem pa lahko škoduje mraz, saj je vinska trta zelo občutljiva, vendar pozimi le redko kdaj zmrzne, saj ni tako nizkih temperatur, težava se pojavi spomladi, ko so že pognali poganjki in ti zmrznejo, kar se dogaja kar pogosto. Količina padavin v Lendavskih goricah je 830 mm padavin in kar dve tretjini pade v vegetacijski dobi (Belec idr., 1998).

Na območju najdemo slabo humusne rjave karbonatne prsti z veliko karbonatov in malo fosforja. Zaradi intenzivnega obdelovanja površja se na veliko območjih pojavlja erozija, to najdemo še posebej na mestih, kjer imamo namesto vinogradov njive. Na določenih območjih so zapustili razne predele zaradi prevelike erozije in denudacije, tukaj so se razvili travniki ali pa gozdovi. Naravne razmere so omogočile, da so tukaj posadili vinsko trto že zelo zgodaj. V 19. stoletju je vinograde uničila trtna uš, vendar so jih tukaj povsem obnovili. Med leti 1865 in 1994 se je povečal delež njiv, sadovnjakov in vinogradov iz 35 na 53 %. Vseeno pa se je kasneje z razvojem industrije počasi opuščalo vinogradništvo, saj so se ljudje zaposlovali v industrijskih dejavnostih (Belec idr., 1998).

MURSKA RAVAN

Preostali del Lendavske občine spada pod submakroregijo Murska ravan, ki je veliko obsežnejša in vključuje tudi mesta kot je Murska Sobota. Spada med obmejne pokrajine. Obdajajo jo gričevja Goričko, Slovenske gorice, Lendavske gorice. Meji pa tudi na tri države na Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško. Skozi pokrajino teče reka Mura, ki jo razdeli na dva dela in sicer na Ravensko in Dolinsko (kamor spada tudi del občine Lendava), ter Apaško in Mursko polje. Lendava se nahaja na Dolinskem in je skupaj z Lendavskimi goricami spadala vse do konca prve svetovne vojne k županiji Zala (Zala megye). Središče Dolinskega je Lendava, ki pa obsežneje spada pod Ravensko. Na osrednjem delu najdemo prodno polje, ki je zelo gosto poseljeno in intenzivno obdelovano, saj tukaj ni poplavno območje. Na območju, kjer je potekal aktiven balatonski prelom, kjer je ogromno prečnih prelomov, je nastalo ob zadnji ledeni dobi, ko se je močno ugreznilo površje, Blatno jezero. Za naše kraje je to pomenilo močno ugreznanje Murske ravni, tako najdemo tukaj trdne kamninske plasti, ki so debele več deset do sto metrov. Na območju naj bi Mura nekoč tekla proti vzhodu med Goričkim in Lendavskimi goricami, vendar je v ledeni dobi z večinoma karbonatnim prodom in peskom alpskega povirja zasula Mursko ravan (Belec idr., 1998).

Na območju prevladujejo nadmorske višine med 100 in 200 m in je tako območje Murske ravni najbolj ravna pokrajina v Sloveniji. Karbonatni prod in pesek sta glavni sestavini Ravenskega in Dolinskega. Največja reka na levem delu Mure je Ledava. Celotna Murska ravan ima zmerno celinsko podnebje in ima zelo nizko količino padavin. Dolinsko ima v povprečju le 800 mm padavin letno. Padavine niso razporejene enakomerno in se zato izmenjavajo obdobja hude suše. Nastanek prsti je v večini bil odvisen od reke Mure, ki je skozi zgodovino velikokrat spreminjala svojo strugo in se cepila na rokave, s tem je nanašala prodne in peščene nanose, ti so se mešali s peščenimi, ilovnatimi in glinastimi nanosi, ki jih je nanašala iz sosednjih gričevij. Tukaj se je razvila tudi za poljedelstvo najprimernejša prst in sicer rjava prst na peščenih in prodnatih nanosih Mure. Na teh območjih so se razvila največja prekmurska podeželska naselja. Močno jo prizadene suša, saj je plitva, ter na pesku je običajno debelejša kot na produ. Za obravnavo občine Lendava je pomembno območje, kjer so na karbonatnem in silikatnem pesku ter peščenem laporju nastala rjava karbonatna prst z alkalno reakcijo in sorazmerno malo humusa, ki se nahaja med vasjo Pince in vznožjem Lendavskih goric (Belec idr., 1998).

SKLEP

Občina Lendava se nahaja na severovzhodnem delu Slovenije in po novi regionalizaciji spada v dve submakroregiji: Lendavske gorice, ki ležijo v celoti v občini Lendava in Murska ravan, katere le majhen del prekriva občina Lendava. Na območju občine Lendava velja posebej izpostaviti, vpliv pestre zgodovine in vključenost mesta v razne države skozi zgodovino, ter s tem številne posledice ostanke, ki se nahajajo na območju, vključno z narodnostno sestavo, ter dvojezičnost območja, kar predstavlja posebnost tega kraja. Tudi naravnogeografske značilnosti so pomembne, zlasti z vidika kot je prepletanja raznih reliefnih oblik, ter osnove za razvoj vinogradništva in drugih gospodarskih dejavnosti. Sam kraj ima veliko potenciala na vseh področjih.

RABA TAL NA POHORJU

Urška Borko, Tamara Feher, Klara Jambrošić, Aleksandra Pepevnik

Geografija (1. letnik 2. stopnja)

urska.borko@student.um.si,

tamara.feher@student.um.si,

klara.jambrosic@student.um.si,

aleksandra.pepevnik@student.um.si

IZVLEČEK

Članek obravnava rabo tal na Pohorju, hribovskem območju v severovzhodni Sloveniji. Pohorje je znano po svojih gozdovih, samotnih kmetijah in naravnih rezervatih. Na območju Pohorja se pojavljajo različni tipi tal, vključno z distričnimi rjavimi tlemi, ki prevladujejo na manj strmih pobočjih, ter gleji ali glejsoli v ravninah, ki so primerni za vlagoljubne gozdove in travnike. Raba tal na tem območju je odvisna od hribovitosti, nadmorske višine in podnebja. Opaziti je tudi povečanje gozdnih površin na Pohorju v zadnjih stoletjih zaradi propada raznih dejavnosti in opuščanja kmetijstva.

KLJUČNE BESEDE

Pohorje, tipi tal, raba tal, gozd, višinske kmetije

UVOD

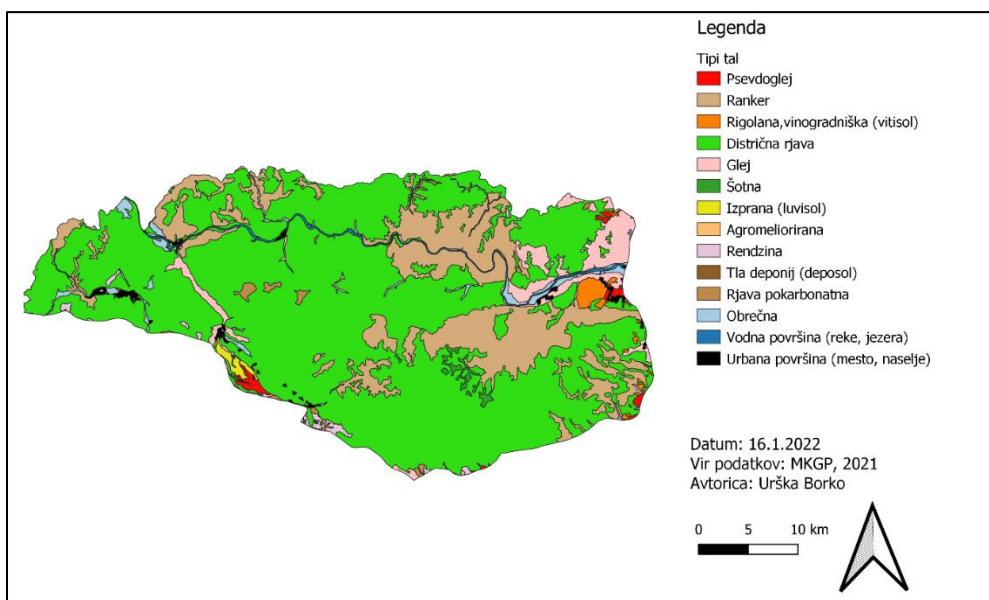
Pohorje je največje centralnoalpsko hribovje v severovzhodni Sloveniji. Na vzhodu ga omejuje Dravsko polje, na zahodu Mislinjska dolina, na severu Dravska dolina in na jugu Vitanjsko polje in Dravinjske gorice. Po najdaljšem delu Pohorje meri 49 km, njegova širina pa je okoli 21 km (Šlaus, 2007). Osrčje Pohorja predstavlja planotast svet s številnimi barji. Zahodno Pohorje je kopasto sleme nad Slovenj Gradcem, med Mislinjskim grabnom, Roglo in Planinko. Severneje leži tektonsko zasnovano Ribniško-lovrenško podolje, ki ga sestavljajo miocenske usedline nekdanjega Panonskega morja. Na južnem in jugovzhodnem obrobju je terciarno gričevje podpohorskega dela Dravinjskih gor, kjer sta se zaradi prisojne lege, nižjih nadmorskih višin, ustreznih naklonov in ugodnih prometnih razmer razvila sadjarstvo in vinogradništvo (Cizerl, 2014). Pohorje je eden izmed največjih območij združenega gozda v Sloveniji. Gozdovi so v preteklosti omogočali gospodarski razvoj okoliških območij (fužine, steklarstvo). Danes je Pohorje edinstveno in najbolj znano po značilnih samotnih kmetijah oziroma celkih, visokogorskih barjih ter po visokogorskih pašnikih oziroma planjah. Pohorje je prav tako zajeto v številne naravovarstvene projekte (Natura 2000, Pragozdni rezervat Šumik, krajinski park, Gozdni rezervat Pohorski bataljon, Gozdni rezervat Škrabarca in Gozdni rezervat greben Rogle) (Šlaus, 2007).

Slika 1: Pohorje (Vir: Cizerl, 2014).

TIPI TAL

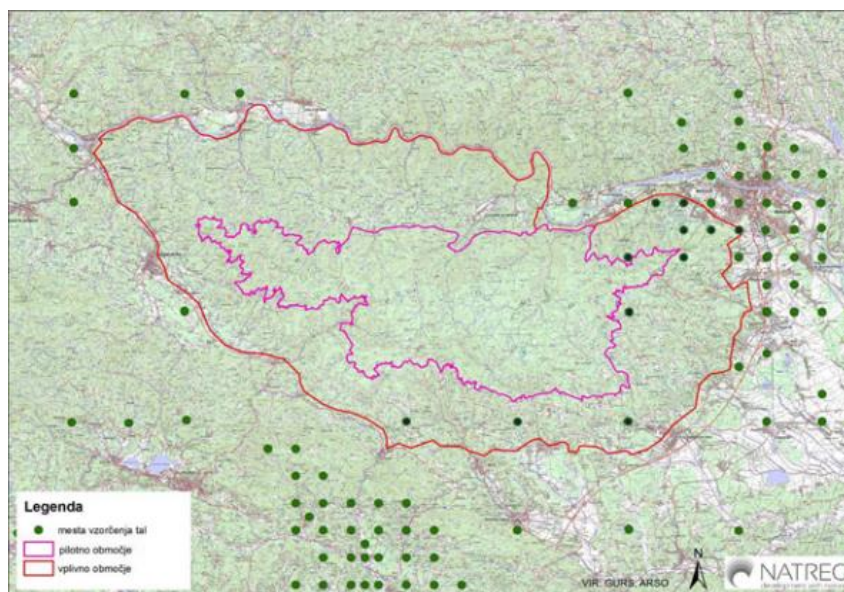
Na fizikalne lastnosti in tip prsti na Pohorju najbolj vplivajo kamninska podlaga, lega površja in nakloni (Šlaus, 2007). Največ je distričnih rjavih tal, ki jih najdemo na manj strmih pobočjih. Zanje je značilna kislost, saj jim primanjkuje baz, zato tam raste gozd. Sledi ranker, ki se pojavlja na večjih naklonih in so plitve prsti. Nato so gleji ali glejsoli, ki se nahajajo na severovzhodnem delu in proti zahodu, vzdolž manjših rek. To so tla v ravninah, za katere je značilno, da so "prsti s stalnim ali občasnim vlaženjem blizu površine" (Vovk Korže, 2016). Na njih uspevajo vlagoljubni gozd in travniki. Preostali tipi tal pa se pojavljajo le na majhnih površinah in so redki.

Slika 2: Tipi tal na Pohorju (Vir podatkov: MKGP, 2021).

ONESNAŽENOST TAL

Na območju Pohorja so v obdobju med leti 1989 in 2007 potekale raziskave onesnaženosti tal. Večina meritev je pokazala dobro ohranjenost, saj so vsebnosti težkih kovin in drugih aktivnih spojin pod mejno vrednostjo (Cizerl, 2014).

Slika 3: Onesnaženost tal na Pohorju (Vir: Cizerl, 2014).

TALNO ŠTEVILO

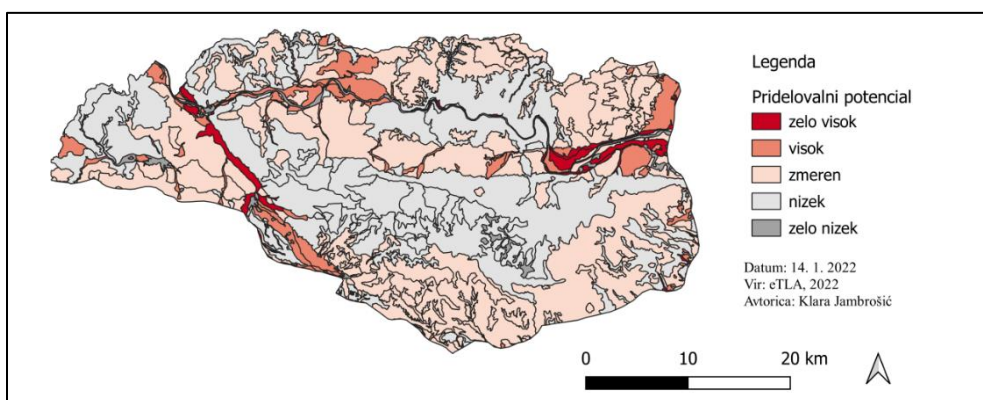
Celotna država je pedološko preiskana in kartografsko prikazana, zato je možno vse pomembne pedosistemske enote okvirno razvrstiti v razvojne stopnje in s pomočjo lestvic za ocenjevanje tal dobiti ustrezno število točk. Tako dobljeno število v tujini, pri nas pa je prevzeto, imenujemo »talno število«, ki predstavlja predelovalno sposobnost zemljišča in je pogojeno z določenimi lastnostmi tal, ki so trajnega značaja. Pravilnik o določanju in vodenju bonitete zemljišč tako ugotovljeno število opredeljuje kot bonitetne točke tal (Geodetska uprava Republike Slovenije, 2008).

Tabela 1: Pridelovalni potencial glede na tipe tal (Vir: Vidic in dr., 2015).

Pridelovalni potencial	Tipi tal	Raba zemljišča	opomba	Talno število
zelo visok	obrečna tla, evtrična	njive, travinje, sadovnjaki	tla brez pedoloških omejevalnih dejavnikov	100-48
	obrečna tla, distrična		potrebno apnenje	89-41
visok	distrična rjava tla na aluvialnih in deluvialnih nanosih	njive, travinje	pogosti vplivi zastajanja vode	75-45
zmeren	distrična rjava tla na metamorfnih kamninah	trava, njiva, vinograd, sadovnjak, gozd	/	75-39
	distrična rjava tla na klastičnih kamninah	gozd, travinje, njive	potrebno apnenje	75-39
nizek	ranker, distričen	gozd, travinje	plitva tla, podvržena suši, potrebno apnenje	29-24
zelo nizek	šotna tla visokega barja	naravno mokrišče	šoto tvorijo šotni mahovi	0

Opomba: Navedena raba zemljišča ne pomeni, da se tudi točno ta nahaja na Pohorju.

Talno število odraža pridelovalni potencial prsti. Podano je z vrednostmi med 1 in 100, pri čemer so te vrednosti reklasificirane v pet razredov, kot jih določa Pravilnik o razvrstitvi kmetijskih gospodarstev v območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost. Talno število je relativni kazalec pridelovalnega potenciala tal oziroma kakovosti tal za kmetijska zemljišča v Sloveniji. Parametri za določanje števila so tekstura, razvojna stopnja tal, matična podlaga in vodne razmere (Koltai, 2017). Pri talnem številu kot KKT (kazalec kakovosti tal) je največji problem v tem, da se ne upošteva oziroma posebej vrednoti drugih danosti zemljišča, kot so relief, klima, dostopnost, te lastnosti so pri odločitvah o namenu zemljišč in izbiri strojne mehanizacije zelo pomembne (Senegačnik, 2012).

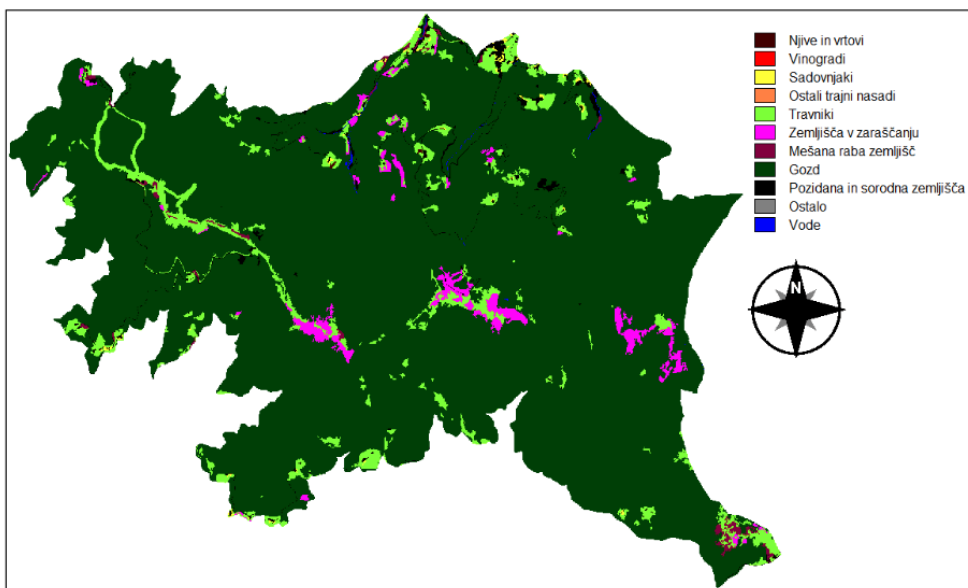
Slika 4: Pridelovalni potencial v regiji Strojna, Kozjak in Pohorje (Vir podatkov: eTLA, 2022).

PLANJE

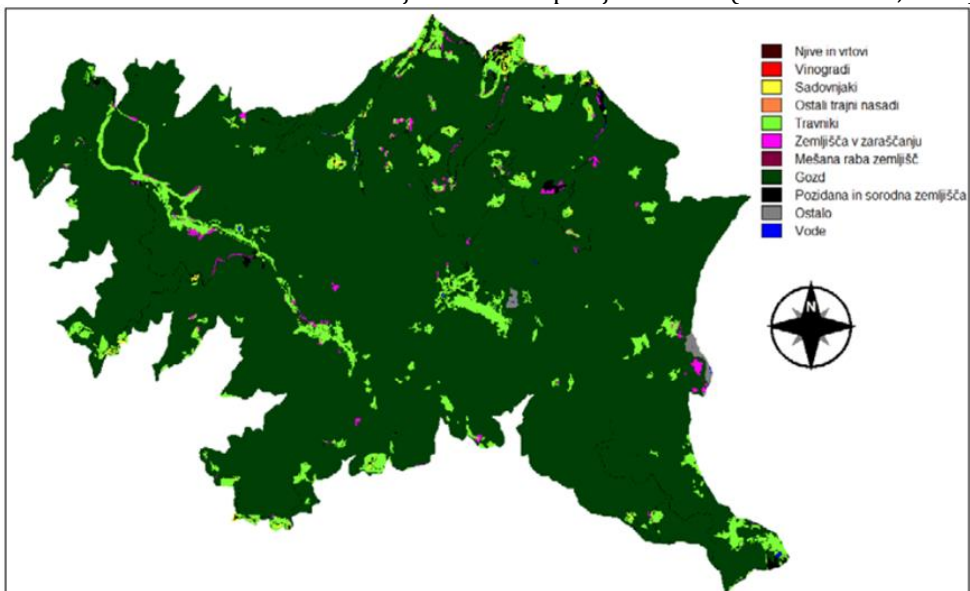
Planje so travišča na slemenih zahodnega dela Pohorja. Nastale so v času intenzivnega izkoriščanja pašnih površin, kar sovпада z agrarno dejavnostjo, glažutarstvom in fužinarstvom. Planje so nastale tam, kjer se gozd po tem, ko so ga posekali za potrebe pašništva, glažutarstva in fužinarstva, ni obnovil. Današnja funkcija teh je drugačna, na njih se odvija rekreativna dejavnost (smučanje, pohodništvo), medtem ko njihova prvotna funkcija postaja nepomembna, zato so izpostavljene zaraščanju. Danes so travišča vključena v območja Nature 2000 (Golob idr., 2015).

RABA TAL

Na območju Pohorskih planj je bilo leta 2000 osem zemljiških kategorij: njive in vrtovi, sadovnjaki, travniki, zemljišča v zaraščanju, mešana raba zemljišč, gozd, pozidana in sorodna zemljišča ter vode. Območje je redko poseljeno, največ površja prekriva gozd, sledijo travniki in zemljišča v zaraščanju. Oblike rabe tal so odraz hribovitosti, nadmorske višine, humidnosti podnebja, ti pogoji predstavljajo omejene pogoje za intenzivno kmetijstvo. Leta 2014 so podobne razmere glede na rabo tal. Prevladujejo gozdovi in travniki, pri katerem je treba poudariti, da je število obeh naraslo, medtem ko se je zmanjšalo število zemljišč v zaraščanju. Opaziti pa je tudi, da se je med letoma nadaljeval proces ekstenzifikacije kmetijskih zemljišč, kar pomeni, da se je povečala površina obdelovalnih površin, kar ni ugodno vplivalo glede na ohranjanje kulturne pokrajine (Golob idr., 2015).

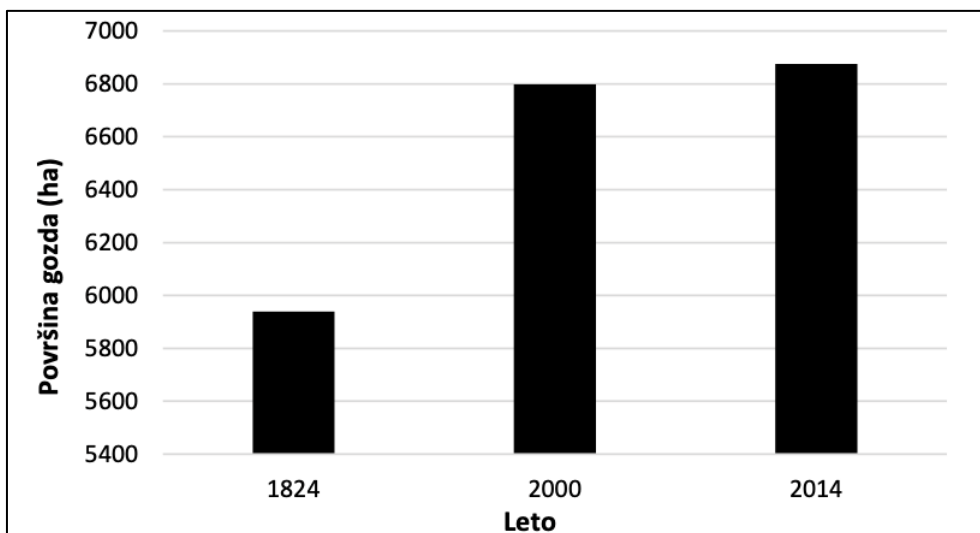
Slika 5: Raba tal na sondnem območju Pohorskih planj leta 2000 (Vir: Golob idr., 2015).

Slika 6: Raba tal na sondnem območju Pohorskih planj leta 2014 (Vir: Golob idr., 2015).

GOZD

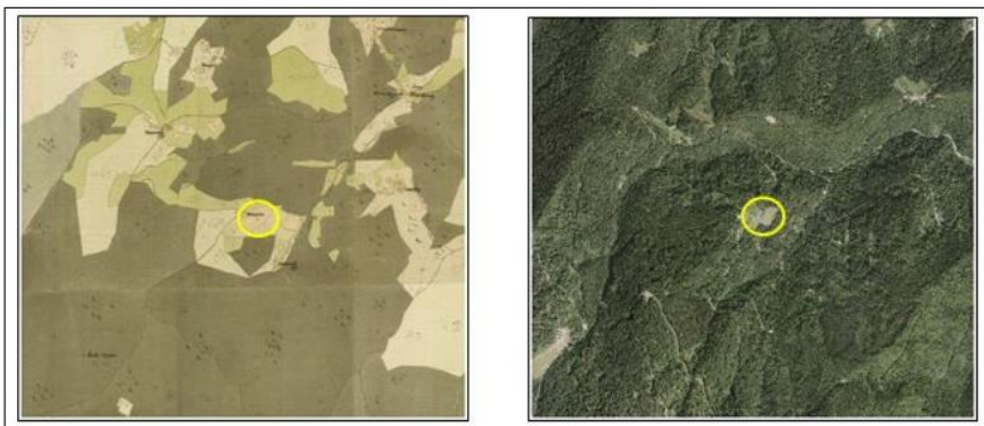
Med letoma 1824 in 2014 je prišlo do povečanja gozdnih površin, vzrokov za to je več. V preteklih stoletjih so bile na območju pomembne dejavnosti, kot so fužinarstvo, glažutarstvo in oglarstvo in te so potrebovale ogromne količine lesa. Ko so te dejavnosti propadle, pa je postalo intenzivnejše zaraščanje z gozdom. Tudi opustitev kmetijstva je imel enak vpliv (Golob idr., 2015).

Graf 1: Povečanje gozdnih površin na sondnem območju Pohorskih planj v obdobju 1824-2014 v ha (Vir: Golob idr., 2015).

VIŠINSKE KMETIJE

Na Pohorju je prevladujoča oblika poselitve celek – samotna višinska kmetija z zaokroženimi obdelovalnimi površinami, ki je obdana z gozdom. Prve znane omembe samotnih višinskih kmetij na Pohorju so iz 13. stoletja, ko govorijo o 195-ih kmetijah. Na zahodnem Pohorju je zgornja meja agrarne poselitve do 1260 m, na vzhodnem do 1060 m, na severovzhodu pa do 725 m n. v. Severna stran Pohorja je zaradi velikih naklonov na višjih nadmorskih višinah ostala v celoti neposeljena. Zaradi ugodnih možnosti za razvoj fužin in steklarstva je po 18. st. število prebivalstva na Pohorju začelo naraščati (Šlaus, 2007). Po letu 1960 se je začela depopulacija Pohorja, saj so se ljudje začeli seliti v doline, da so lažje dostopali do služb v mestih, kjer so rastle številne tovarne. Višinske kmetije so tako začele propadati, zemljišča pa se zaraščajo. Celki so danes zelo redki in imajo veliko manjše obdelovalne površine, kot so bile nekoč, prav tako imajo večinoma manj živine, zaradi česar se opušča visokogorsko pašništvo. Delež gozda se zaradi zaraščanja večja. Značilna visokogorska kulturna krajina na Pohorju (samotne kmetije s planjami in velikimi obdelovalnimi površinami) tako izginja in čez nekaj desetletij ne bo več obstajala (Golob idr., 2015). Številni celki so se usmerili v ekološko kmetijstvo ali turizem. Tako na Pohorju danes najdemo veliko ekoloških (Pri Baronu, Jurše, Stergar, Pri Kovačniku, Meglič, Posestvo Šumik ...) in turističnih kmetij (Ramšak, Urška, Pačnik, Štern ...). Turistične kmetije nudijo domačo kulinariko, nastanitev, ogled domačih živali – torej oddih v objemu narave (Visit Maribor, 2019).

Slika 7: Kmetija Samec leta 1824 (levo) in leta 2014 (desno) (Vir: Golob idr., 2015).

SKLEP

Pohorje je hribovito območje v severovzhodni Sloveniji, ki je znano po gozdovih, samotnih kmetijah in naravnih rezervatih, kar prispeva k njegovi edinstvenosti in privlačnosti za turiste. Posledično so na Pohorju prisotne številne kmetije, med katerimi se nekatere ukvarjajo z ekološkim kmetijstvom in ponujajo različne turistične storitve. Območje je bogato z različnimi tipi tal, ki vplivajo na rabo tal in gospodarski razvoj. Ponaša se s kompleksno in raznoliko rabo tal, pri čemer je potrebno upoštevati tako naravne kot tudi človeške dejavnike za ohranjanje in trajnostno upravljanje tega območja. Tako je na primer v zadnjih stoletjih opaziti povečanje gozdnih površin na Pohorju.

TURISTIČNI POTENCIAL OBČINE LJUTOMER

Urška Borko

Geografija in Poučevanje angleščine (1. letnik 2. stopnja)

urska.borko@student.um.si

IZVLEČEK

Namen članka je predstaviti občino Ljutomer z vidika turizma. Za lažjo interpretacijo je predstavljena občina Ljutomer ter njena turistična ponudba in turistični obisk. Članek obravnava geografsko lego, zgodovino, kulturno dediščino, kulinarično ponudbo ter turistične aktivnosti in znamenitosti za namen razvoja turizma v občini. Prav tako analizira število turistov, povprečno dolžino bivanja in delež turistov iz različnih držav. Na koncu je predstavljena še SWOT analiza občine Ljutomer v turističnem kontekstu.

KLJUČNE BESEDE

Ljutomer, turizem, znamenitosti, kulinarična ponudba, SWOT analiza

UVOD

Občina Ljutomer obsega 107,2 km². Sem spada 44 naselij, glavno mesto pa je Ljutomer ali Lotmerk, kot mu pravijo domačini. Ljutomer je kasaško, vinsko in taborsko mesto, ki velja za osrčje Prlekije. Nadmorske višine se gibljejo med 170 m in 352 m, saj se nahaja v jugovzhodnem delu Slovenskih goric in v zahodnem delu Panonske kotline, ki se med seboj zelo razlikujeta. Del v Slovenskih goricah je gričevje z razloženimi naselji, ki je na prisojnih straneh poraslo z vinogradi in na osojnih z gozdovi. Del v Panonski kotlini pa je ravnina s strnjenimi naselji, kjer so polja, gozdovi manjših površin in travniki. Širše območje Ljutomera je bilo naseljeno že v neolitski dobi zaradi ugodnega podnebja in lege. V času Rimskega imperija so bile preko tega območja speljane rimske prometnice, v 13. stoletju pa so ga naselili Slovani. Naselje Ljutomer je bilo prvič omenjeno leta 1249, leta 1265 je preraslo v trg, leta 1947 pa je dobilo mestne pravice. Ljutomer in njegova okolica sta znana po pomembnih slovenskih osebnostih, kot so Franc Miklošič, Stanko Vraz, Slavko Osterc, Cvetko Golar, dr. Karol Grossman, Ante Trstenjak, dr. Radoslav Razlag in prof. Henrik Schreiner. Ljutomer je znan tudi po številnih dogodkih in novostih, ki so pomembni za razvoj slovenskega naroda in kulture, kot so 1. slovenski tabor (leta 1868), 1. konjske dirke v Sloveniji (leta 1874), 1. slovenski filmski zapisi (leta 1905) in 1. samopostrežna trgovina v Sloveniji (leta 1958) (Občina Ljutomer, 2022a).

Ljutomer je danes »kulturno, sodobno, evropsko in turistu prijazno mesto« (Občina Ljutomer, 2022a). Leta 2021 je bilo število prebivalcev v občini Ljutomer 11.233, v mestu Ljutomer pa 3.308 (SiStat, 2022a). V občini je več vrtcev, 5 osnovnih šol, Glasbena šola Slavka Osterca Ljutomer in Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer. V mestnem jedru se nahajajo trije trgi – Stari, Glavni in Cerkveni oziroma Miklošičev trg. Na Starem trgu stoji Anina kapela iz leta 1756, na Glavnem trgu stoji kip Brezmadežne Marije iz leta 1729 (na mestu, kjer je nekoč stal sramotilni steber), na Miklošičevem trgu pa stojita doprsni kip Franca Miklošiča in kapelica sv. Florijana iz leta 1736. Najpomembnejše gospodarske dejavnosti v občini Ljutomer so kmetijstvo, lesnopredelovalna industrija, vinogradništvo, gostinstvo, turizem, trgovina in gradbeništvo. Bogata tradicija obrtništva se kaže v 350 registriranih obrtnikih, malih podjetjih in samostojnih podjetnikih, ki dopolnjujejo dejavnosti podjetij. Zelo razvite pa so tudi domača in umetna obrt, kovaštvo, pekarstvo, prevoznništvo in druge (Občina Ljutomer, 2022a).

Slika1: Ljutomer na stiku Slovenskih goric in Pomurske ravnine (Vir: Arnes, 2014).

TURISTIČNA PONUDBA V OBČINI LJUTOMER

Turistična ponudba so dobrine, katerih namen je zadovoljiti potrebe turistov, po določenih cenah. Delijo jo na primarno turistično ponudbo ali turistični potencial in sekundarno turistično ponudbo ali turistično opremljenost (Horvat, 2021).

Turistični potencial

Primarna turistična ponudba ali turistični potencial so »sestavine pokrajine, ki zaradi svoje privlačne moči za turiste, lahko postanejo turistični objekti« (Horvat, 2021). Pod naravno dediščino v občini Ljutomer spadajo Krajinski park Ljutomerski ribniki – Jeruzalemske gorice, krajinski park Jeruzalemsko-Ormoške gorice, reka Mura, kopališče in zdravilišče Bioterme Mala Nedelja ter zelena okna – 1. zeleno okno na Jeruzalemu, 2. zeleno okno v Cezanjevcih, 3. zeleno okno v Moravcih v Slovenskih goricah in 4. zeleno okno v Globoki (Občina Ljutomer, 2022d). Pod kulturno dediščino v občini Ljutomer pa spadajo jezik – prleščina (prleško narečje), klopotec, Park 1. slovenskega tabora, Park generala Maistra, tradicionalni dogodki (Martinovanje, Kasaške dirke, Grossmannov festival fantastičnega filma in vina, Prleški sejem), muzeji (Čebelarski muzej Krapje, Muzej Ljutomerski kasač, Puhov muzej Ljutomer, Splošna muzejska zbirka Ljutomer, Vinogradniški in kmečki muzej Pristava) ter kulinarika, kjer najbolj izstopata vino in prleška kuhinja (Občina Ljutomer, 2022d). Vinsko trto so na območje Ljutomersko-Ormoških goric prinesli že Rimljani. Danes pa je to območje poznano predvsem po pestri pridelavi belih vin najvišjih kakovosti. Tukaj najdemo šipon (edina avtohtona sorta Ljutomersko-Ormoških goric), chardonnay, laški rizling, sauvignon, renski rizling, rumeni muškat, muškat otonel, sivi pinot, traminec in ranino. Prleška kuhinja pa je znana po zelo raznolikih in bogatih jedeh, pripravljenih iz doma pridelanih živil. Vsakodnevna in praznična prehrana tega območja je bila precej različna; vsakodnevno so jedli preprosto hrano z malo mesa, ob praznikih, kmečkih opravilih in drugih pomembnih dogodkih pa so jedli pestro in bogato hrano. Najbolj znana je prleška tunka (prekajeno svinjsko meso brez kosti, kože in masti, zorjeno v zaseki), značilne pa so tudi gobova juha s smetano, kislja repa s svinjskimi kostmi, kvašene ali pacane kumare, kvasenica in prleška gibanica, ki je leta 2020 dobila tudi lasten certifikat (Občina Ljutomer, 2022g).

Slika 2: Jeruzalemske gorice (Vir: Visit Jeruzalem, 2022).

Slika 3: Prleška gibanica (Vir: Prlekija on net, 2017).

Turistična opremljenost

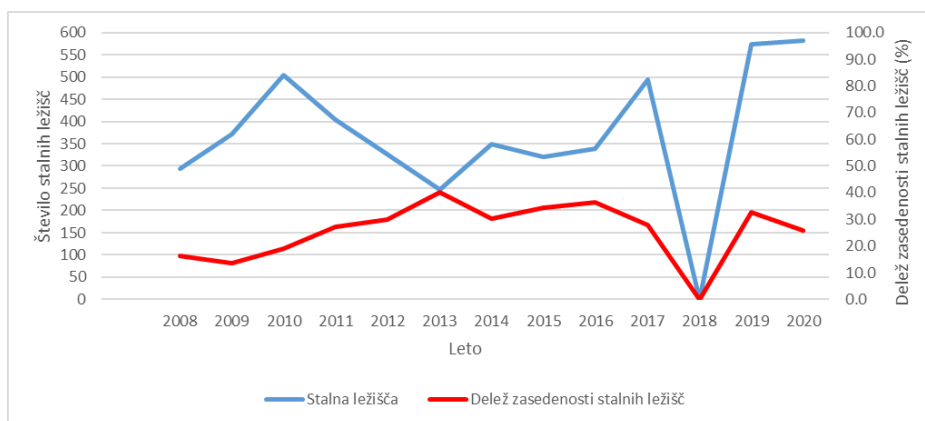
Sekundarna turistična ponudba ali turistična opremljenost so »objekti in storitve za zadovoljevanje turističnih potreb, nastali zaradi turizma«. Ločimo turistično infrastrukturo in turistično superstrukturo (Horvat, 2021). Pod turistično infrastrukturo v občini Ljutomer spada turistično informacijski center TIC Ljutomer in številni objekti in naprave za rekreacijo, kot so Letno kopališče Ljutomer, jahanje na Turistični kmetiji Vrbnjak, pešpoti (Grossmannova pohodna pot, Jeruzalemska vinska pot, Pohodna pot Ribniki, Pot razgledov, Razgledna pot, Termalna pot in Transverzala) ter kolesarske poti (Biotermalna kolesarska pot, Grossmannova kolesarska pot, Iskanje razgledov I, Iskanje razgledov II, Poljska pot, Pot sivih čapelj, Prleška turnokolesarska pot, Štrkova pot, Vardova pot in Vinska pot) (Občina Ljutomer, 2022e). Pod turistično superstrukturo v občini Ljutomer pa spadajo objekti za prehrano turistov (Gostilna Gezove jame, Gostilna Miran Kurbos, Gostilna Pavličič, Gostilna Slekovec, Gostišče Zvezda Ljutomer, Gril Box Snack Bar, Okrepčevalnica Čarli, Okrepčevalnica Leona, Okrepčevalnica Mitra, Oxygen Pizzeria) in objekti za bivanje turistov, kot so hoteli (Bioterme Mala Nedelja, Garni hotel Jeruzalem, Gostišče Zvezda Ljutomer), apartmaji (Apartma Kšela, Apartmaji in šotorišče Silva, Apartmaji Jas-Mar, Apartmaji Ščavničar, Apartmaji Terasse Jeruzalem, Ranč Jureš), privat sobe (Gostišče Vinski hram Brenholc, Sobe Kreft, Turizem na podeželju Tompa), turistične kmetije (Turistična kmetija Frank – Ozmec, Turistična kmetija Jureš, Turistična kmetija Stari hrast, Turistična kmetija Vrbnjak, Izletniška kmetija Pivičan Kosi, Turistična kmetija Na koncu vasi) in počitniške hiše (Počitniška hiša Kurbos, Počitniška hiša Podhamer, Prlekija Country House) (Občina Ljutomer, 2022f).

Stalna ležišča in zasedenost med leti 2008 in 2020

»Stalna ležišča so tista, ki so redno pripravljena za oddajanje turistom« (SiStat, 2022c). Število stalnih ležišč se je med leti 2008 in 2017 gibalo med 246 (2013) in 504 (2010) ležišč. V tem času jih je bilo največ leta 2010, ko so zgradili Hotel Bioterme Mala Nedelja.

Leta 2019 se je število povečalo na 574 stalnih ležišč, leta 2020 pa na 582 stalnih ležišč. To bi lahko bila posledica epidemije koronavirusa, v kateri so slovenski državljani prejeli turistične bone, ki so jih lahko unovčili za nočitve in nočitve z zajtrkom. S tem se je povečalo povpraševanje po prenočiščih tudi v tem delu Slovenije. Za leto 2018 pa podatkov ni.

Delež zasedenosti stalnih ležišč dobimo tako, da skupno število nočitev delimo s številom stalnih ležišč pomnoženih s 365, vse skupaj pa na koncu še pomnožimo s 100. Delež zasedenosti stalnih ležišč se je med leti 2008 in 2019 povečalo iz 16,4 % na 32,6 %. Leta 2020 pa se je delež znižal na 25,8 %. Za leto 2018 pa podatkov ni. Najvišji delež je bil leta 2013, ko je bil 40,2 %, najmanjši delež pa je bil leta 2009, ko je znašal 13,7 %. Najverjetneje je bil leta 2013 najvišji delež zasedenosti stalnih ležišč zato, ker je bilo takrat najnižje število stalnih ležišč.

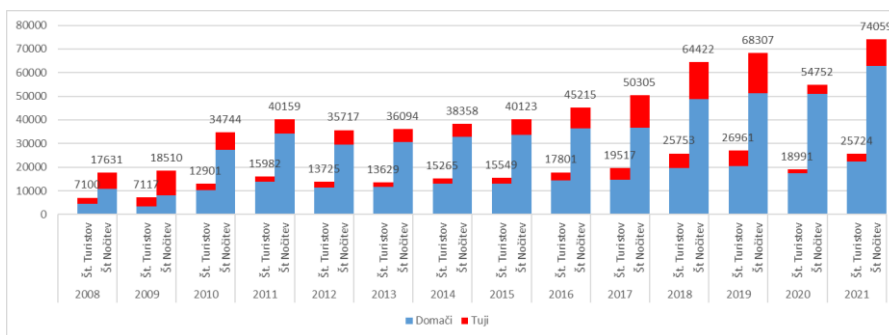

Graf 1: Stalna ležišča in delež zasedenosti stalnih ležišč v občini Ljutomer med leti 2008 in 2020 (Vir podatkov: SiStat, 2022b).

TURISTIČNI OBISK OBČINE LJUTOMER

Število turistov in nočitev med leti 2008 in 2021

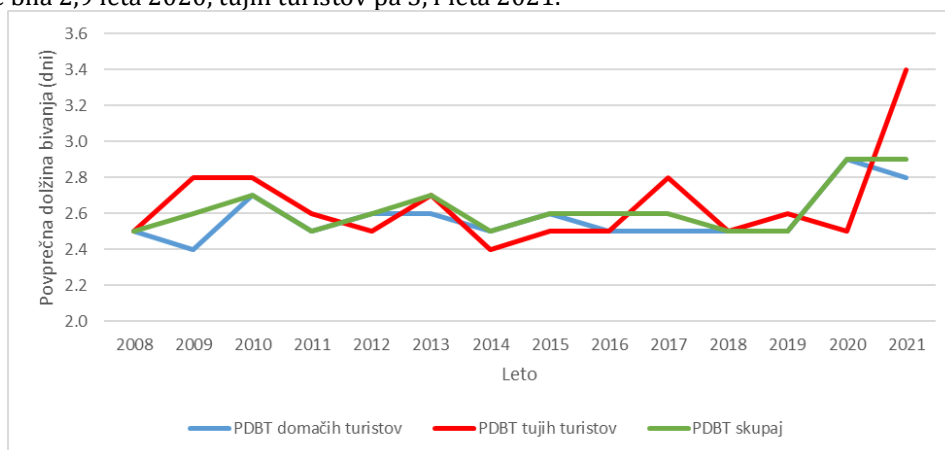
Od leta 2008 do leta 2021 se je število turistov in nočitev v občini Ljutomer pretežno povečevalo. Najmanj turistov je občino obiskalo leta 2008 (7,100), istega leta pa je bilo tudi najmanj nočitev (17,631). Največ turistov je prišlo leta 2019 (26,961), največ nočitev pa je bilo leta 2021 (74,059). Leta 2020 je zaradi epidemije koronavirusa število turistov upadlo na 18,991, število nočitev pa na 54,752. Vendar se je rast nato leta 2021 spet nadaljevala s pomočjo turističnih bonov, kljub trajajoči epidemiji. Število tujih turistov še vedno ni bilo tako visoko kot pred epidemijo, vendar je turizem kljub temu počasi oživel. Vsa leta je prevladovalo število domačih turistov in nočitev domačih turistov za več kot 60%. Izjema je bilo leto 2009, ko je občino obiskalo 3,307 domačih in 3,810 tujih turistov, in je bilo razmerje 46,5% proti 53,5% s prevlado tujih turistov. Prav tako je bilo istega leta z nočitvami turistov, ko je bilo v občini 7,968 nočitev domačih in 10,542 nočitev tujih turistov in je bilo razmerje 43,0 % proti 57,0 % s prevlado nočitev tujih turistov.

Graf 2: Število turistov in nočitev v občini Ljutomer med leti 2008 in 2021 (Vir podatkov: SiStat, 2022b).

Povprečna dolžina bivanja med leti 2008 in 2021

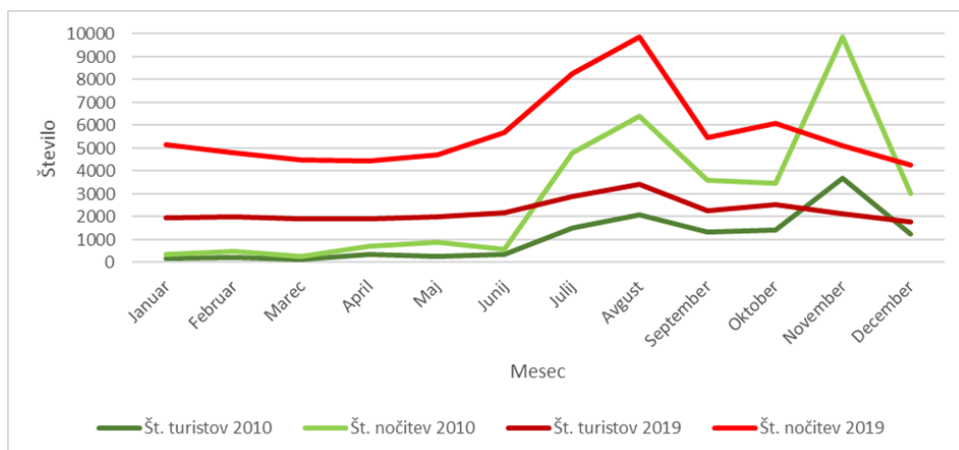
Povprečno dolžino bivanja turistov dobimo tako, da delimo število nočitev s številom turistov. Skupna povprečna dolžina bivanja turistov je v občini Ljutomer med leti 2008 in 2019 nihala med 2,5 in 2,7; nato pa je leta 2020 in 2021 narasla na 2,9 dneva. Narasla je zaradi turističnih bonov, saj so si posledično lahko Slovenci privoščili daljše počitnice kot prejšnja leta, vendar za enak strošek. Najkrajša dolžina bivanja je bila 2,4; domačih turistov leta 2009, tujih turistov pa leta 2014. Najdaljša dolžina bivanja domačih turistov je bila 2,9 leta 2020, tujih turistov pa 3,4 leta 2021.

Graf 3: Povprečna dolžina bivanja turistov v občini Ljutomer med leti 2008 in 2021 (Vir podatkov: SiStat, 2022b).

Število turistov in nočitev po mesecih leta 2010 in 2019

Občina Ljutomer je najbolj obiskana poleti in jeseni (julij, avgust, oktober), saj je takrat lepše vreme, naravna dediščina bolj izstopa in zažari v vsej svoji lepoti, hkrati pa je tudi več možnosti za rekreacijo. Prav tako pa je jeseni čas trgatve in pridelave vina, kar je značilnost te občine. Po drugi strani je pozimi in spomladi (februar, marec) občina manj obiskana, saj je takrat pokrajina pusta, vreme pa ni primerno za rekreacijo.

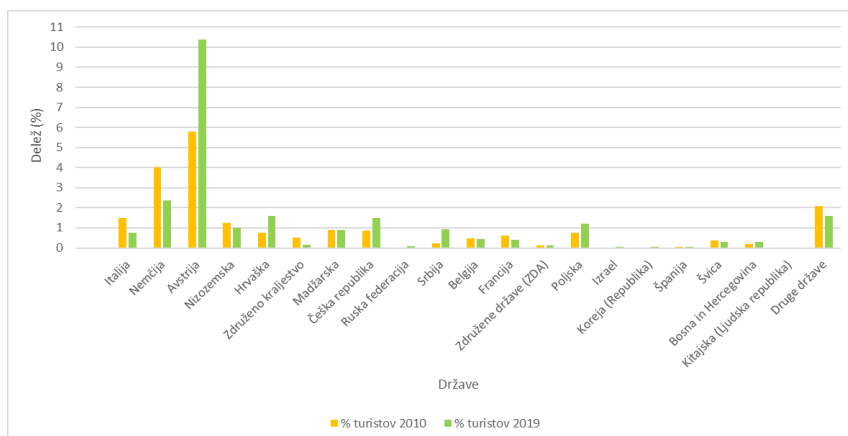
Graf 4: Število turistov in nočitev po mesecih v občini Ljutomer leta 2010 in 2019 (Vir podatkov: SiStat, 2022b).

Število turistov in nočitev po izbranih državah, iz katerih so prihajali turisti leta 2010 in 2019

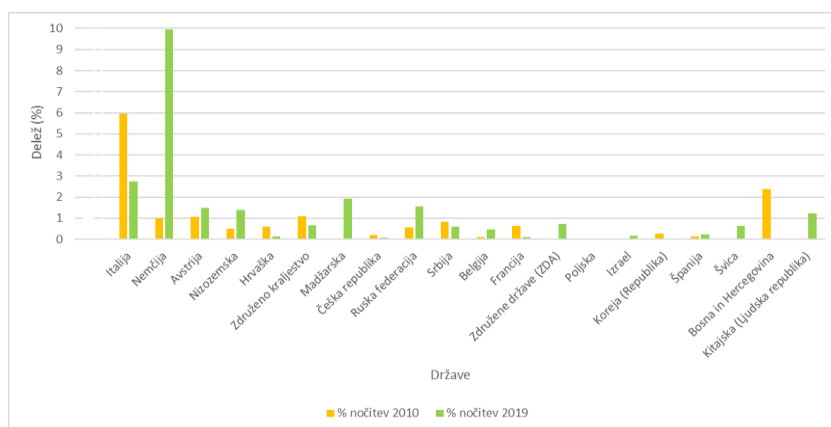
Med leti 2010 in 2019 je v občini Ljutomer število turistov in nočitev močno naraščalo. Število turistov se je podvojilo, saj jih je leta 2010 obiskalo 12,901, medtem ko je leta 2019 obiskalo kar 26,961 turistov. To povečanje je večinoma posledica povečanja števila domačih turistov. Število nočitev se je prav tako povečalo, saj je bilo leta 2010 34,744 nočitev, leta 2019 pa že 68,307. Kljub temu se je povprečna dolžina bivanja nekoliko zmanjšala, iz 2,7 dneva leta 2010 na 2,5 dni leta 2019, kar kaže na priljubljenost krajših oddihov.

Medtem ko so se turistični vzorci v občini Ljutomer spreminjali, so se zgodile tudi opazne spremembe med turisti iz različnih držav. V nadaljevanju bomo analizirali število turistov in nočitev po izbranih državah, iz katerih so v občino Ljutomer prihajali turisti leta 2010 in 2019. Med leti 2010 in 2019 se je povečalo število turistov iz Avstrije, Nizozemske, Hrvaške, Madžarske, Češke Republike, Ruske Federacije, Srbije, Poljske, Izraela, Koreje, Španije, Bosne in Hercegovine ter Kitajske. Zmanjšalo pa se je število turistov iz Italije, Nemčije, Združenega kraljestva, Francije, Švice in drugih držav. Število turistov iz Italije se ni bistveno spremenilo. Poleg tega je zanimivo, da so Kitajci postali pomembni turisti, čeprav jih leta 2010 ni bilo med obiskovalci. Spremembe v turističnih vzorcih kažejo na naraščajoči interes nekaterih držav za obisk in raziskovanje te države. Leta 2010 in 2019 so največ nočitev tujih turistov ustvarili Avstrijci in Nemci. Najmanj nočitev so leta 2010 imeli Rusi, Izraelci, Korejci in Španci, leta 2019 pa Rusi, Kitajci, Izraelci in Španci. Med leti 2010 in 2019 so se povečale nočitve iz različnih držav, vključno z Avstrijo, Nizozemsko in Hrvaško, nočitve iz Italije, Nemčije, Združenega kraljestva, Francije, Švice in drugih držav pa so upadle. Število nočitev iz Belgije in ZDA se ni spremenilo.

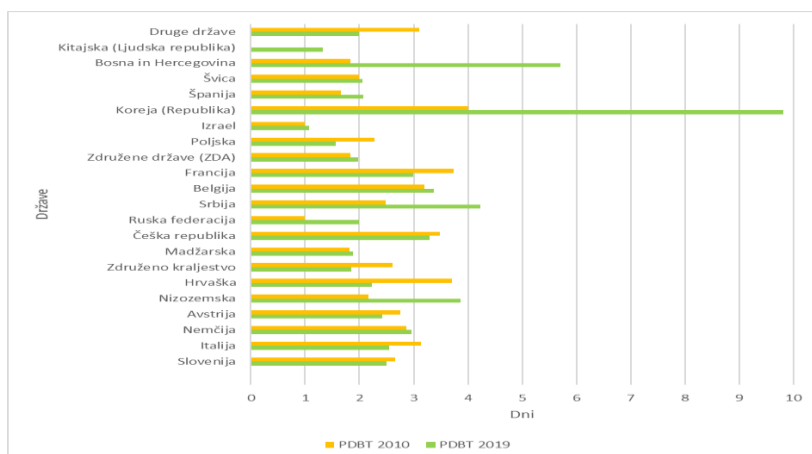
Glede na povprečno dolžino bivanja tujih turistov se je ta nekoliko zmanjšala v obdobju med leti 2010 in 2019. Najdaljše povprečno bivanje so imeli turisti iz Srbije, Koreje in Bosne in Hercegovine, medtem ko so turisti iz Izraela, Kitajske in Madžarske imeli krajše bivanje. Kitajci niso bivali v Ljutomeru leta 2010. Spremembe v turističnih vzorcih kažejo na rastočo privlačnost občine Ljutomer za različne države in na spremembo v povprečni dolžini bivanja turistov iz različnih držav.

Graf 5: Delež turistov po tujih državah, iz katerih so prihajali turisti, v občini Ljutomer leta 2010 in 2019 (Vir podatkov: SiStat, 2022b).

Graf 6: Delež nočitev po tujih državah, iz katerih so prihajali turisti, v občini Ljutomer leta 2010 in 2019 (Vir podatkov: SiStat, 2022b).

Graf 7: Povprečna dolžina bivanja turistov po državah, iz katerih so prihajali turisti, v občini Ljutomer leta 2010 in 2019 (Vir podatkov: SiStat, 2022b).

SWOT ANALIZA

Za prikaz trenutnega stanja in možnosti ali problemov razvoja na področju turizma v občini Ljutomer smo uporabili metodološki postopek, ki se imenuje SWOT analiza. V spodnji preglednici so predstavljene trenutne prednosti in slabosti turizma v občini ter priložnosti in nevarnosti za prihodnost. Pomagali smo si s povzetkom Regionalnega razvojnega programa Pomurje 2014-2020, ki ga je leta 2015 objavila Regionalna razvojna agencija Mura.

Tabela 1: SWOT analiza za občino Ljutomer.

prednosti	slabosti
- tradicija (podeželje, vinogradništvo, konjenišstvo) - razgibana pokrajina in kakovostno življenjsko okolje - dobro razvit zdraviliški turizem - dobro razvita prometna infrastruktura (v bližini avtoceste, skozi Ljutomer poteka železnica) - priložnosti za rekreacijo (razvita infrastruktura za kolesarje in pohodnike) - prijaznost in gostoljubnost domačinov - kakovost kulinarčne ponudbe (prleška kulinarika, vino) - veliko podjetij in obrti	- slaba hotelska ponudba - slabo razvit avtobusni prevoz - premajhna turistična prepoznavnost v Sloveniji (še manjša po svetu) - premalo izkoriščeni potenciali na podeželju - opuščanje tradicionalnega načina življenja - razdrobljenost in nepovezanost turistične ponudbe in turističnih akterjev
priložnosti	nevarnosti
- razvoj podeželskega in rekreacijskega turizma - vključevanje lokalno pridelane hrane in ponudbe za zdrav življenjski slog v turistično ponudbo - več turističnih kmetij in ostalih nastanitvenih objektov - medgeneracijsko sodelovanje - osredotočenje na ključne projekte z največjimi razvojnimi učinki	- močna konkurenca drugih slovenskih regij in sosednjih držav - onesnaževanje okolja in podnebne spremembe

ZAKLJUČEK

Občina Ljutomer ima zelo raznoliko naravno in kulturno dediščino. Leži na stiku Slovenskih goric in Pomurske ravnine, kar omogoča razvoj tradicije kot je vinogradništvo na gričevjih in konjenišva v ravnini, razvit pa je tudi zdraviliški turizem. Ima dobro razvito prometno infrastrukturo, saj se nahaja okoli 9 km od Pomurske avtoceste, skozi občino pa pelje tudi železniška proga. Dobro razvita je tudi infrastruktura za kolesarje in pohodnike, ki nudijo veliko možnosti za rekreacijo. V občini se nahaja tudi veliko podjetij in obrti, ki imajo potencial za povezovanje s turizmom. Odlikuje jo prijaznost in gostoljubnost domačinov, ki ohranjajo tradicijo občine ter njeno bogato kulinarčno ponudbo. Priložnosti razvoja turizma v prihodnosti so predvsem v razvoju podeželskega in rekreacijskega turizma, saj danes ljudje bolj cenijo lokalno ponudbo, doživetja, mir in naravo. Tako bi z osredotočenjem na ponudbo lokalno pridelane hrane in ponudbo za zdrav življenjski slog privabili veliko več turistov, kar bi pripomoglo k večji

prepoznavnosti občine Ljutomer v Sloveniji in posledično tudi v svetu. Prav tako pa ima turizem v občini Ljutomer tudi slabe lastnosti, predvsem v smislu premalo izkoriščenih potencialov in slabe hotelske ponudbe. Opušča se tudi tradicionalen način življenja, turistična ponudba in akterji pa so razdrobljeni in slabo povezani med seboj. Nevarnost za prihodnost je predvsem v močni konkurenci drugih slovenskih regij in sosednjih držav, grožnja pa so tudi podnebne spremembe in onesnaževanje okolja na lokalni ravni.

FOTOGRAFSKI NATEČAJ

KMETIJSKE POVRŠINE (NJIVE, TRAVNIKI, POLJA)

V študijskem letu 2022/2023 je Društvo študentov geografije Maribor ponovno razpisalo fotografski natečaj za naslovnico nove številke študentske geografske revije GEOum. Na fotografskem natečaju z naslovom »Kmetijske površine (njive, travniki in polja)« so lahko sodelovali vsi ljubitelji narave, ki so v objektiv ujeli čudovite prizore. Izmed vseh fotografij, ki smo jih prejeli, je največ glasov dobila fotografija Tamare Feher. Fotografija krasi naslovnico, letošnje, sedme številke revije GEOum. Vsem, ki ste poslali fotografije, se iskreno zahvaljujemo za sodelovanje in pomoč pri oblikovanju revije. Upamo, da bomo tudi v prihodnje uspešno izvedli fotografske natečaje in z objavo fotografij osrečili še kakšnega nadobudnega fotografa.

Slika 1: Aljaž Žagavec

Slika 2: Klemen Pucko

Slika 3: Tamara Feher

LETNI KONGRES EGEA 2023

Spletni vir 1: <https://egea.eu/structure/>, 15. 11. 2023.

Spletni vir 2: [https://en.wikipedia.org/wiki/Attersee_\(lake\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Attersee_(lake)), 15. 11. 2023.

POTEP PO EVROPI 2023

Leffe. History. URL: <https://leffe.com/en/history> (10. 11. 2023).

Visit Ardenne. Dinant. URL: <https://www.visitardenne.com/en/best-ardennes/iconic-sites/dinant> (10. 11. 2023).

KU Lueven. KU Leuven: An Eventful History. URL: <https://www.kuleuven.be/english/about-kuleuven/history?project=TL&pagina=About&thema=Banner&onderwerp=History> (10. 11. 2023).

Visit Leuven. Town Hall – Grot Markt. URL: <https://www.visitleuven.be/en/town-hall> (10. 11. 2023).

Visit Leuven. Saint Peter's Church. URL: <https://www.visitleuven.be/en/saint-peters-church> (10. 11. 2023).

Aachen-Tourismus. Aachen Cathedral & cathedral treasury. URL: <https://www.aachen-tourismus.de/en/discover/sights/aachen-cathedral/> (10. 11. 2023).

Karlspreis. The International Charlemagne Prize of Aachen. URL: <https://www.karlspreis.de/en/> (10.11.2023).

Visit Maastricht. History. URL: <https://www.visitmaastricht.com/discover-maastricht/history> (10. 11. 2023):

Fort Eben-Emael. Fort Eben-Emael, an immense and unique underground complex. URL: <https://fort-eben-emael.be/en/discover/> (10. 11. 2023).

Visit Ostrava. About Ostrava. URL: <https://www.visitostrava.eu/en/information/about-ostrava/> (10. 11. 2023).

Britannica. Eindhoven. URL: <https://www.britannica.com/place/Eindhoven> (10.11.2023).

Dolní Vitkovice. About Dolní Vitkovice. URL: <https://www.dolnivitkovice.cz/en/about-dolni-vitkovice/> (10. 11. 2023).

VAROVANJE PRSTI S PERMAKULTURO

Conscious Planet. Save soil. URL: <https://consciousplanet.org/sl> (23. 7. 2022).

Food and Agriculture Organisation of the United Nations. Recycling: more recycling means agricultural production with lower economic and environmental costs. URL: <https://www.fao.org/agroecology/knowledge/10-elements/recycling/en/> (30. 7. 2022).

Forest Farming. Forest Farming Community. URL: <https://forest-farming.extension.org/> (27. 7. 2022).

Furtak, K. 2019. The main principles and effects of organic farming. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/figure/The-main-principles-and-effects-of-organic-farming_fig1_338066368 (27. 7. 2022).

Inštitut za promocijo varstva okolja. Poligon Dole. URL: <http://www.ipvo.si/poligon-dole> (27. 7. 2022). Germšek, B. 2021. Vertikalno poljedelstvo prinaša tektonske premike v kmetijstvu. AGRObiznis. URL: <https://agrobiznis.finance.si/8976709/Vertikalno-poljedelstvo-prinasa-tektonske-premike-v-kmetijstvu> (30. 7. 2022).

Gradič Oset, B. 2022. Če želimo biti samooskrbni, bo treba stopiti iz cone udobja. Vrt in okolica. URL: <https://siol.net/dom/vrt-in-okolica/ce-zelimo-biti-samooskrbni-bo-treba-stopiti-iz-cone-udobja-576080> (23. 7. 2022).

Iberdrola. Soil pollution, its effects on our future and what we can do to reduce it. URL: <https://www.iberdrola.com/sustainability/soil-pollution-causes-effects-solutions> (2. 8. 2022).

Korže, A. V. 2015. Ekosistemski pogled na prsti. Maribor: Mednarodni center za ekoremediacije, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.

Korže, A. V. 2017. Agroekologija danes. Maribor: Mednarodni center za ekoremediacije, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Za počitnice lahko izberete turistične kmetije z EKO certifikatom. URL: <https://www.nasasuperhrana.si/clanek/za-pocitnice-lahko-izberete-ekoloske-turisticne-kmetije/> (23. 7. 2022).

Mollison, B. 2012. Uvod v permakulturo. Ljubljana: Društvo za permakulturo Slovenije.

Mollison, B., Holmgren, D. 1981. Permaculture One. ZDA: International Tree Crop Institute.

Radio Prvi. Od setve do žetve: o podlubnikih in naravnih metodah kmetovanja. URL: <https://prvi.rtvslo.si/podkast/od-setve-do-zetve/173251261/174892565> (15. 8. 2022a).

Radio Prvi. Studio: kam bomo peljali naše kmetijstvo? Z biotsko pestrostjo proti posledicam podnebnih sprememb? URL: <https://prvi.rtvslo.si/podkast/studio-ob-17.00/87/174894055> (23. 8. 2022b).

Soils Matter. How can I help my soil hold more carbon? URL: <https://soilsmatter.wordpress.com/2018/08/15/how-can-i-help-my-soil-hold-more-carbon/> (1. 8. 2022).

SURS. Ekološko kmetovanje, Slovenija, letno. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/H197S.px> (23. 7. 2022).

Weleda. Kako postane prst bolj rodovitna in kakovostna? URL: <https://www.weleda.si/magazin/narava/pomen-rodovitne-in-kakovostne-prsti> (16. 7. 2022).

GEOGRAFSKI ORIS OBČINE LENDAVAL

Belec, B., Fridl, J., Gabrovec, M., Hrvatin, M., Kert, B., ... Cimprič, Ž. (1998). Slovenija – Pokrajine in ljudje. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Just, F., Lainšček, F. (2005). Občina Lendava. Murska Sobota: Franc-Franc.

Kepéné Bihar, M. in Lendvai Kepe, Z. (2013). Družina Bánffy (I.). Lendva 820 éve/820 let mesta Lendava. Lendava: Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti.

Kepéné Bihar, M. in Lendvai Kepe, Z. (2013). Družina Bánffy (II.). Lendva 820 éve/820 let mesta Lendava. Lendava: Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti.

Lendvai Kepe, Z. in Sebestyén S.J. (2013). (Dolnje)Lendavski grad (II.). Lendva 820 éve/820 let mesta Lendava. Lendava: Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti.

Šarf, F. (1988). Občina Lendava. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Spletni vir 1: SURS. Občina Lendava. URL: <https://www.stat.si/obcine/sl/Municip/Index/80> (Pridobljeno dne: 20.6.2022).

Spletni vir 2: Občina Lendava. Krajevne skupnosti. URL: <https://www.lendava.si/objave/175> (Pridobljeno dne: 20.6.2022).

Spletni vir 3: Moje podjetje. Seznam podjetij Lendava-Lendva. URL: <https://www.moje-podjetje.net/lokacija/pomurska/9220-lendava-lendva/9220-lendava-lendva/> (Pridobljeno dne: 20.6.2022).

RABA TAL NA POHORJU

<https://ciklon.si/stran/?p=18687> (ogled dne: 13. 1. 2022).

Geodetska uprava Republike Slovenije, 2008. Tehnična navodila za določanje bonitete zemljišč. URL: <https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/GURS/Dokumenti/Zakonodaja-dokumenti/ZEN/243504d928/32Tehnicna-navodila-za-dolocanje-bonitete-zemljisc.pdf> (ogled dne: 14. 1. 2022).

Golob, T., Kodrič, D., Meolic, J., Praprotnik, A., Premužič, A., Simreich, A., Viltušnik, R., 2015. Spreminjanje rabe tal na Pohorskih planjah med letoma 2000 in 2014. Revija za geografijo, št. 10-1. Maribor: Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru.

Koltai, T., 2017. Naravno geografski potencial za kmetijstvo v Pomurski statistični regiji in spremembe rabe tal v obdobju 2000-2017. URL: <https://dk.um.si/Dokument.php?id=123978> (ogled dne: 14. 1. 2022).

Senegačnik, G., 2012. Ocena kakovosti tal mestne občine Velenje za potrebe trajnostnega prostorskega razvoja. URL: http://www.vsvo.si/images/pdf/2014010644_2012_08DiplomskaNaloga_GS_končna_v_erzija.BV.pdf (ogled dne: 14. 1. 2022).

Šlaus, B., 2007. Ocenjevanje krajinske zgradbe na Pohorju: diplomsko delo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta. URL: http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/dn_slaus_breda.pdf (ogled dne: 14. 1. 2022).

Vidic, N. J., Prus, T., Grčman, H., Zupan, M., Lisec, A., Kralj, T., Vrščaj, B., Ruprecht, J., Šporar, M., Suhadolc, M., Mihelič, R. in Lobnik, F., 2015. Tla Slovenije s pedološko karto v merilu 1: 250 000. Evropska komisija, Skupni raziskovalni center (JRC). URL: http://soil.bf.uni-lj.si/projekti/pdf/atlas_final_2015_reduced.pdf (ogled dne: 14. 1. 2022).

Visit Maribor, 2019. Turistične kmetije. URL: <https://www.visitmaribor.si/si/> (ogled dne: 13. 1. 2022).

Vovk Korže, A., 2016. Metodologija raziskovanja prsti v geografiji. Nazarje: GEAart.

TURISTIČNI POTENCIAL OBČINE LJUTOMER

Horvat, U., 2021. GTurizma 21-2. Maribor, str. 1-2 (ogled dne: 29. 4. 2022).

Občina Ljutomer, 2022a. Predstavitev občine. URL: <https://www.ljutomer.si/objave/175> (ogled dne: 27. 4. 2022).

Občina Ljutomer, 2022b. Znane osebnosti. URL: <https://www.ljutomer.si/objave/96> (ogled dne: 27. 4. 2022).

Občina Ljutomer, 2022d. Znamenitosti. URL: <https://www.ljutomer.si/objave/91> (ogled dne: 28. 4. 2022).

Občina Ljutomer, 2022e. Aktivnosti, izleti, šport. URL: <https://www.ljutomer.si/objave/104> (ogled dne: 28. 4. 2022).

Občina Ljutomer, 2022f. Prenosišča. URL: <https://www.ljutomer.si/objave/95> (ogled dne: 28. 4. 2022).

Občina Ljutomer, 2022g. Kulinarika. URL: <https://www.ljutomer.si/objava/395846> (ogled dne: 28. 4. 2022).

Regionalna razvojna agencija Mura d.o.o., 2015. Regionalni razvojni program Pomurje 2014-2020; verzija: 1.0 (povzetek). Murska Sobota, str. 14-15. URL: http://www.prlekija.com/images/programi/RRP_2014-2020_povzetek.pdf (ogled dne: 8. 5. 2022).

SiStat, 2022a. Prebivalstvo po spolu in po starosti, občine in naselja, Slovenija, letno. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C5003S.px/table/tableViewLayout2/> (ogled dne: 27. 4. 2022).

SiStat, 2022b. Turizem, izbrani kazalniki. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (ogled dne: 25. 3. 2022).
SiStat, 2022c. Metodološko pojasnilo: Prihodi in prenočitve turistov. URL: <https://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/7779>, str. 6/11 (ogled dne: 2. 5. 2022).

VIRI SLIK

Ljutomer na stiku Slovenskih goric in Pomurske ravnine. Arnes, 2014. URL: <http://vajaambroz.splet.arnes.si/rastje/slovenske-gorice/> (ogled dne: 28. 4. 2022).

Grb občine Ljutomer. Občina Ljutomer, 2022. URL: <https://www.ljutomer.si/objave/187> (ogled dne: 28. 4. 2022).

Jeruzalemske gorice. Visit Jeruzalem, 2022. URL: <https://visitjeruzalem.com/sl/odkrijte-jeruzalem> (ogled dne: 29. 4. 2022).

Prleška gibanica. Prlekija on net, 2017. URL: <https://www.prlekija-on.net/lokalno/15724/najboljso-prlesko-gibanico-so-letos-spekli-v-gostilni-zorko.html> (ogled dne: 29. 4. 2022).

Delež stalnih ležišč in delež zasedenosti stalnih ležišč v občini Ljutomer med leti 2008 in 2020. Vir podatkov: SiStat, 2022. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (ogled dne: 25. 3. 2022).

Število turistov in nočitev v občini Ljutomer med leti 2008 in 2021. Vir podatkov: SiStat, 2022. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (ogled dne: 25. 3. 2022).

Povprečna dolžina bivanja turistov v občini Ljutomer med leti 2008 in 2021. Vir podatkov: SiStat, 2022. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (ogled dne: 25. 3. 2022).

Delež turistov po tujih državah, iz katerih so prihajali turisti, v občini Ljutomer leta 2010 in 2019. Vir podatkov: SiStat, 2022. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (ogled dne: 25. 3. 2022).

Delež nočitev po tujih državah, iz katerih so prihajali turisti, v občini Ljutomer leta 2010 in 2019. Vir podatkov: SiStat, 2022. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (ogled dne: 25. 3. 2022).

Povprečna dolžina bivanja turistov po državah, iz katerih so prihajali turisti, v občini Ljutomer leta 2010 in 2019. Vir podatkov: SiStat, 2022. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (ogled dne: 25. 3. 2022).

Število turistov in nočitev po mesecih v občini Ljutomer leta 2010 in 2019. Vir podatkov: SiStat, 2022. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStat/sl/Podrocja/Index/155/turizem> (ogled dne: 25. 3. 2022).

Tabela: SWOT analiza za občino Ljutomer. Pomoč z: Regionalna razvojna agencija Mura d.o.o., 2015. Regionalni razvojni program Pomurje 2014-2020; verzija: 1.0 (povzetek). Murska Sobota, str. 14-15. URL: http://www.prlekija.com/images/programi/RRP_2014-2020_povzetek.pdf (ogled dne: 8. 5. 2022).

REVIJA GEOUM JE NASTALA V SODELOVANJU S/Z:

Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta
Študentski svet

in

UNIVERZA V MARIBORU • FILOZOFSKA FAKULTETA

ODDELEK ZA GEOGRAFIJO

